

NOTULEN VAN DE ALGEMENE VERGADERING VAN DE VOLKSPARTIJ VOOR
VRIJHEID EN DEMOCRATIE, GEHOUDEN OP VRIJDAG 28 FEBRUARI EN
ZATERDAG 1 MAART IN HET CONCERTGEBOUW TE HENGELO (O).

De voorzitter, Prof. mr. B.J. Oud, opent vrijdag 28 februari om 20 uur de vergadering met een openingsrede, welke als bijlage I bij de notulen is gevoegd.

Na het uitspreken van deze rede dankt de vergadering de Voorzitter met een ovationeel applaus,

Hierna stelt de Voorzitter voor het volgende telegram aan H.M. de Koningin te zenden:

"In jaarlijkse algemene vergadering te Hengelo bijeen
"betuigt de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
"Uwe Majesteit en Haar Gezin haar gevoelens van aan-
"hankelijkheid en trouw.

Oud - voorzitter

Dettmeijer - algemeen secretaris".

De vergadering kan zich hiermede geheel verenigen.

Vervolgens verzoekt de Voorzitter de aanwezigen zich van hun zetels te verheffen ter herdenking van een tweetal belangrijke liberale figuren, die kortgeleden zijn heengegaan.

Als eerste herdenkt hij mevrouw H.A. van Riel-Smeenge, die, opgegroeid in een liberaal milieu, reeds van jongsaf voor de liberale beginselen op de bres heeft gestaan en tot het laatst toe met grote belangstelling al hetgeen zich in de Partij afspeelde, heeft gevolgd. In vele functies heeft zij de liberale zaak gediend, haar belangstelling bleef onverzwakt, ock toen zij niet meer in staat was actief aan het partijwerk deel te nemen en de liberale bijeenkomsten te bezoeken. Met grote dankbaarheid herdenkt de Voorzitter deze liberale figuur.

Een andere persoonlijkheid, die eveneens met grote eerbied herdacht moet worden is het lid van onze bevriende Belgische zusterorganisatie, de heer Victor Sabbe, voorzitter van het Liberaal Vlaams Verbond, die zo vele malen als vertegenwoordiger van zijn partij in deze bijeenkomsten aanwezig is geweest. Hij is in de kracht van zijn leven heengegaan en had/zo heel veel voor de liberale zaak, zowel in België als in internationaal verband, kunnen doen. Ook wij hadden gehoopt - aldus de Voorzitter - hem nog vele malen in ons midden te zien, het is helaas anders gelopen. De voorzitter herdenkt hem in grote dankbaarheid. Ook naar de overige, in het jaarverslag van de secretaris genoemde partijfunctionarissen, die in het afgelopen jaar zijn heengegaan, gaan zijn gedachten uit. De vergadering neemt enkele ogenblikken stilte in acht om hen allen te gedenken.

De Voorzitter richt zich dan tot de buitenlandse gast, de heer Schalckens, gemeenteraadslid van Brussel en vertegenwoordiger van het Liberaal Vlaams Verbond. Spr. behoeft hem niet meer de verzekering te geven, hoe aangenaam zijn aanwezigheid ons allen is. Wij zijn zo gelukkig - zo zegt hij - dat wij in iedere algemene vergadering een of meer vertegenwoordigers van onze Belgische geestverwanten mogen begroeten. Zij zijn ons altijd zeer en zeer welkom. Zij staan met ons in de gemeenschappelijke strijd voor de liberale beginselen, en al wordt deze in België anders opgevat

dan in Nederland, toch putten wij kracht uit elkanders voorbeeld. Spr. heet de heer Schalckens nogmaals zeer hartelijk welkom en verzoekt hem onze groeten en beste wensen over te brengen aan de Belgische zusterorganisaties.

Eveneens wordt welkom geheten een drietal vertegenwoordigers van de J.O.V.D., namelijk de heren H.H. Jacobse en H.J.M. Dubbeldam, resp. voorzitter en secretaris, en mejuffrouw J. de Jonge, lid van het hoofdbestuur. De voorzitter toont zich zeer verheugd deze delegatie in de algemene vergadering te mogen begroeten. De afgevaardigden hebben uit zijn openingsrede kunnen horen, hoe groot de betekenis is, die hij hecht aan de betrekkingen met de J.O.V.D. Spr. maakt van de gelegenheid gebruik zijn dankbaarheid uit te drukken voor het aandeel, dat deze organisatie heeft gehad in het jubileumcongres, dat in september j.l. in Rotterdam is gehouden, en spreekt zijn beste wensen uit voor een toenemende bloei.

Nadat de Voorzitter de persvertegenwoordigers en niet-partijleden heeft verzocht de bijeenkomst te verlaten, hetgeen hij vergezeld doet gaan van een woord van dank aan de pers voor de immer betoonde belangstelling en de mededeling dat hij hen gaarne de volgende morgen om tien uur bij de behandeling van het openbaar gedeelte der vergadering weer zal begroeten, zal na een korte pauze tot de huishoudelijke vergadering worden overgegaan.

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan der partij wordt de Voorzitter door de afdeling Hengelo een bloemenhulde aangeboden.

L. v. h. beter „de“

Na deze pauze dankt de voorzitter van de J.O.V.D., de heer H.H. Jacobse, de Voorzitter voor zijn welkomstwoorden en vertolkt de vreugde dezer organisatie om in deze vergadering vertegenwoordigd te kunnen zijn. Dit is geen frase - aldus spr. - doch een uiting, zowel van het wel zeer grote genoegen om dit telkenjare terugkerend politiek gebeuren te mogen meemaken, als van het feit, dat nu de gelegenheid zich voordoet om te kunnen getuigen, dat de J.O.V.D., die de laatste tijd met zoveel succes opereert, een manifestatie is van liberale kracht. Spr. wil nog eens onderstrepen; wat de Voorzitter in zijn openingsrede heeft gezegd: de J.O.V.D. is geen bijwagen van de V.V.D., doch een strikt onafhankelijke organisatie. Er zijn vele politieke jongeren-organisaties; de J.O.V.D. onderscheidt zich van allen door het feit, dat zij volkomen onafhankelijk is, echter wel de beste betrekkingen met de V.V.D. onderhoudt. De Nieuwe Koers b.v., de jongeren-organisatie van de P.v.d.A. is niet onafhankelijk; al staat zij er financieel veel beter voor dan de J.O.V.D., zij is een organisatie van de P.v.d.A. Het bevreedt spr., dat het socialistische ideaal nog enthousiasme kan wekken bij jonge mensen, omdat dit ideaal zo weinig perspectief biedt. Spr. haalt een onlangs te Zwolle gehouden congres van deze organisatie aan, waar de teruglopende werfkracht punt van bespreking heeft uitgemaakt. Er is een keerpunt in de maatschappelijke verhoudingen bereikt. De liberale beginselen beginnen de jongeren steeds meer aan te spreken. Daarom is het voor de J.O.V.D. zo aantrekkelijk in deze kring, waar men zich zoveel mogelijk tracht te realiseren wat het liberalisme wil brengen, aanwezig te zijn. De heer Jacobse besluit zijn woorden met de beste wensen voor eeng goed congres en groot succes bij de a. verkiezingen.

De heer Schalckens, oud-senator, lid van de gemeenteraad van Brussel, zegt niet het voornemen te hebben gehad het woord te voeren, maar na de zo vriendelijke welkomstwoorden van de Voorzitter voelt hij zich gedrongen even de aandacht te vragen. In de eerste plaats wil spr. de Voorzitter hartelijk danken voor de woorden, gewijd aan de nagedachtenis van de heer Victor Sabbe, die zo dikwijls in deze vergadering aanwezig was.

Hij was een groot liberaal, onder-voorzitter der Liberale Partij in België en gedurende tien jaren voorzitter van het Liberaal Vlaams Verbond, dat spr. hier thans vertegenwoordigt. Gij kunt niet geloven - aldus de heer Schalckens - hoe bemoedigend het is in dit hoekje van Nederland te komen en dan deze enthousiaste ideeën te horen verkondigen. De woorden van de Voorzitter zijn hem diep in het hart gedrongen en zullen zeker in Belgische kring weerklank vinden, hetgeen op onze verbondenheid t.o.v. de liberale beginselen wijst. Ook in België staat men dit jaar voor de verkiezingen voor de vertegenwoordigende lichamen. Maar bovendien komt bij deze politieke bedrijvigheid nog de a.s. wereldtentoonstelling. Spr. hoopt, dat allen, in deze vergadering aanwezig, dit jaar naar België zullen komen; zij zullen ervaren dat België hen goed zal ontvangen. Als gemeenteraadslid van Brussel, als Belgisch liberaal en vertegenwoordiger van het Liberaal Vlaams Verbond is de heer Schalckens ervan overtuigd dat, dank zij dit congres, de banden tussen liberaal Nederland en België nog nauwer zullen worden dan zij al waren.

De Voorzitter dankt de heer Schalckens voor zijn woorden en geeft de verzekering, dat door velen van de vriendelijke uitnodiging om naar België te komen zeker gaarne gebruik zal worden gemaakt.

Nadat de Voorzitter de afdeling Hengelo zijn dank heeft betuigd voor de bloemenhulde ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan der Partij, wordt overgegaan tot punt 3 van de agenda: Verslag van de Commissie van de Notularen van de Jaarlijkse Algemene Vergadering van 5 en 6 april 1957 te Groningen.

Mevrouw mr. M.L. Buschkens-Dijkgraaf (Rijswijk) deelt namens de Notulencommissie mede, dat de notulen in uitstekende orde zijn bevonden, zodat de commissie in overweging geeft deze goed te keuren.

De Voorzitter dankt de Notulencommissie en de samensteller voor de verrichte werkzaamheden en stelt voor de notulen goed te keuren, waarmede de vergadering instemt.

Punt 4 van de Agenda luidt: Benoeming van de Notulencommissie voor de vergadering van 28 februari en 1 maart 1958.

De Voorzitter stelt voor in deze commissie te benoemen:

Mevrouw mr. E. Veder-Smit	- Huis ter Heide
De heer G.H. Cramer	- Almelo
De heer H.H. Kooorneef	- Doorn

met welk voorstel de vergadering gaarne akkoord gaat.

Aan de orde is punt 5 van de Agenda: Jaarverslag van de Secretaris.

././ Dit jaarverslag is tevoren aan alle afdelingen toegezonden zodat voorlezing kan worden afgezien (Bijlage II).

De Voorzitter dankt de secretaris voor de wijze, waarop hij ook ditmaal weer een overzicht heeft gegeven van de gebeurtenissen van het afgelopen jaar. Hij spreekt er zijn blijdschap over uit, dat de heer Dettmeijer na zijn ziekte thans weer geheel in staat is zijn omvangrijke taak waar te nemen, en stelt voor het jaarverslag goed te keuren, waarmede de vergadering zich geheel kan verenigen.

De Voorzitter gaat over tot punt 6 van de Agenda: Rekening en Verantwoording en Jaarverslag van de Penningmeester

././ De penningmeester, de heer S.J. van den Bergh, leest dit verslag voor (zie Bijlage III).

De Voorzitter dankt de penningmeester hartelijk voor het gevoerde financieel beleid; wanneer hij een persoonlijke opmerking mag maken, dan is het deze (betrekking hebbende op de

jubileumherdenking te Rotterdam): " ik wist niet, dat ik zo duur ben geweest"; het doet spr. echter genoegen, dat men vindt, dat dit geld "goed besteed" is geweest, welke woorden de vergadering gelach en applaus ontlokken.

Als punt 7 vermeldt de Agenda: Verslag van de Commissie van Voorlichting over de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1957.

Mejuffrouw mr. M.M.F. van Everdingen leest als Secretaresse dit verslag voor, dat als bijlage IV aan de notulen is toegevoegd.

Uit de vergadering worden geen opmerkingen gemaakt. De Voorzitter dankt de commissie voor de verrichte werkzaamheden en stelt voor décharge te verlenen aan de Penningmeester van de Partij, tevens Penningmeester van de Stichting "Vrijheid en Democratie" voor het door hem gevoerde beleid. Aldus wordt besloten.

Aan de orde is punt 8 van de Agenda: Benoeming van een Commissie van drie leden ter voorlichting van de Algemene Vergadering bij de behandeling van de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1958.

Voorgesteld wordt in deze Commissie te benoemen als leden de heren:

J.W. Hupkes	- Middelburg
Ir. K. van der Pols	- Rotterdam
J.L. Smid	- Groningen

en als plaatsvervangende leden de heren:

C.M. Hage	- Delft
Mr. W.H. Fockema Andreae	- Rotterdam
J.J. de Monchy	- Hengelo

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

Punt 9 van de Agenda luidt: Voorstel van de afdeling Rotterdam tot uitbreiding van het aantal zetels van het Hoofdbestuur met één.

De heer M.D. Scheer (Heemstede) wil niet zo zeer bezwaar uiten tegen het voorstel van de afdeling Rotterdam, doch vraagt zich af, of het wel nodig is bindend voor te schrijven hoe de samenstelling van het Hoofdbestuur dient te zijn. Z.i. moet wel gelet worden op streek- en groepsbelangen, doch dit mag nimmer gaan ten koste van de kwaliteit van de leden van het Hoofdbestuur.

De vergadering kan zich met het voorstel van de afdeling Rotterdam verenigen, met dien verstande, dat niet onmiddellijk, doch met ingang van het volgend jaar het aantal zetels van het Hoofdbestuur met één zal worden uitgebreid.

De heer Mr. J.J. Kamp (Rotterdam) had echter gedacht, dat aanneming van het voorstel zou betekenen, dat deze uitbreiding onmiddellijk zou ingaan. Voor de benoeming van, zoals oorspronkelijk vastgesteld, vier leden van het Hoofdbestuur zijn zoveel kandidaten gesteld, dat zijns inziens deze uitbreiding gemakkelijk kan worden gerealiseerd.

De Voorzitter heeft geen bezwaren, maar vindt de gang van zaken toch wel een beetje vreemd. Er is nu één plaats meer te vervullen; had men dit tevoren geweten, dan zouden meer kandidaten zijn gesteld.

De heer Tolsma (Lunteren) uit bezwaren; in de meeste afdelingen heeft men het voorstel van de afdeling Rotterdam niet in bespreking kunnen brengen.

De heer mr. J.A. Heemstra (Deventer) meent, dat alhoewel geen bezwaren zijn ingebracht tegen de uitbreiding, de

noodzakelijkheid hiervan niet is aangetoond.

De Voorzitter antwoordt, dat dit nu geen punt van overweging meer kan zijn; de vergadering heeft de uitbreiding aanvaard, zij zal nu moeten beslissen of deze uitbreiding onmiddellijk dan wel met ingang van het volgend jaar van kracht zal worden.

Bij stemming wordt het voorstel van de heer Kamp met 223 tegen 176 stemmen aangenomen, hetgeen betekent, dat wanneer
./ vier punt 16 van de agenda aan de orde is, niet/maar vijf leden van het Hoofdbestuur zullen worden benoemd.

Overgegaan wordt naar punt 10 van de Agenda: Voorstel tot vaststelling bij loting van een nieuw rooster van afdeling voor de leden van het Hoofdbestuur.

De vergadering heeft geen opmerkingen, zodat de loting t.z.t., zo wordt besloten, zal worden verricht in een vergadering van het Hoofdbestuur.

Punt 11 komt dan aan de orde: Bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur.

De Voorzitter maakt melding van de ontvangst van een brief van de afdeling Beverwijk, waarin deze afdeling haar ontevredenheid uitspreekt over de slechte uitvoering van de raambiljetten, welke naar de opvatting der afdeling veel te Amerikaans aandoen. De afdeling kan zich niet indenken, dat het grote lichaam, dat de V.V.D. is, nu niet iets beters kon bedenken. Verdient het geen aanbeveling - zo vraagt zij - een reclamebureau of -bureaux in de arm te nemen, en zo dit wanprodukt van een dergelijke instelling afkomstig is, waarom is dan geen informatie ingewonnen bij een ander reclamebureau?

De Voorzitter licht toe, dat inderdaad advies van een reclamebureau is ingewonnen. Spr. zelf heeft de bewuste plaat geadviseerd en het aanvankelijke ontwerp van het reclamebureau afgekeurd, omdat hem dat te Russisch aandoet. De Voorzitter belooft er in de toekomst naar te zullen streven zijn keuze noch op Amerikaans noch op Russisch aandoende ontwerpen te laten vallen.

Voorts is ontvangen een brief van de afdeling Deventer, waarin deze vraagt te mogen vernemen of het Hoofdbestuur bereid is stappen te ondernemen om tot opheldering te geraken inzake de uitlating van Mevrouw Schouwenaar-Franssen tegenover een journalist van "De Telegraaf", als zou de tegenstelling tussen P.v.d.A. en V.V.D. slechts uiterst gering zijn.

De Voorzitter stelt voor de behandeling van deze brief op te schorten tot punt 18 van de Agenda, Bespreking van het beleid der Kamerfracties.

De vergadering stemt hiermede in.

Vervolgens wordt voorgelezen een brief van de afdeling Haarlem, waarin deze afdeling de vraag stelt of het niet wenselijk is, dat de Teldersstichting zich zodanig uitbreidt, dat kan worden onderzocht, welke maatregelen dienen te worden getroffen om de V.V.D. inderdaad een volkspartij te doen zijn. De Teldersstichting zou deze maatregelen dan ten uitvoer dienen te brengen door het verstrekken van voorlichting te dezer zake aan de Kamerleden.

De Voorzitter antwoordt, dat de Teldersstichting een volkomen zelfstandige instelling is, onafhankelijk van de Partij. Het Bestuur dezer Stichting houdt zich wel aanbevelen voor aanduiding van bepaalde wensen, maar de afdeling Haarlem zal dan toch concreet moeten aangeven wat zij meent, dat gedaan moet worden om de V.V.D. meer het karakter van een volkspartij te geven.

Het zal in dit geval het beste zijn, als de afdeling Haarlem zich schriftelijk tot het Curatorium van de Teldersstichting wendt, dat indien mogelijk zeker met deze wensen zal rekening houden.

De afdeling Haarlem accepteert dit voorstel gaarne.

De heer mr. D.P. Went (Leeuwarden) vraagt de aandacht voor het navolgende:

De bekende kunstenaar Jules de Korte heeft een liedje geschreven, dat U waarschijnlijk wel eens op een grammofoonplaat hebt beluisterd, getiteld: Ik zou wel eens willen weten. Dit liedje - aldus spr. - schoot mij in de geest, toen ik eraan dacht, hoe aan Uw Hoofdbestuur tal van vragen, die kritiek en waardering inhouden, maar die allen beantwoord moeten worden, worden gesteld. Deze antwoorden, die misschien niet allen zullen kunnen bevredigen of voor alles een oplossing zullen kunnen geven, kunnen toch verhelderend werken en eventuele misverstanden uit de weg nemen. Daartoe is een vergadering als deze nuttig en zelfs noodzakelijk. Spr. hoopt, dat zijn opmerkingen als vertegenwoordiger van de Centrale Leeuwarden enigszins tot een vruchtbare gedachtenwisseling zullen kunnen bijdragen.

Enige dagen geleden - zo vervolgt de heer Went - bereikte mij het verheugende bericht, dat het in de bedoeling ligt nog vóór de 25e maart in Friesland 12 praatavonden te organiseren, waarbij vrijwel iedereen, Kamerleden, Staten- en Gemeenteraadsleden en Partijfunctionarissen zullen worden ingeschakeld. Maar toen ik over mijn eerste geestdrift heen was - aldus spr. - viel mij iets eigenaardigs op: twaalf praatavonden, terwijl wij in Friesland maar elf steden kennen. En toen ik 's avonds insliep, had ik een droom. Ik droomde, dat een forum van Hoofdbestaursleden en andere vooraanstaande partijleden een praatavond hield in deze twaalfde stad, die ik nu maar "Droomstad" zal noemen. En de inwoners van Droomstad, die geen van allen nog partij hadden gekozen, maar vol belangstelling waren voor de beginselen van de Partij, vuurden ter vergadering vragen af op dat forum over belangrijke onderwerpen, als P.B.O., bezitsvorming, defensieproblemen, Indonesië, enz. Maar de voorzitter van dit forum sprak deze mensen toe en zei: Voordat wij Uw vragen zullen beantwoorden, wil ik U allereerst iets heel duidelijk maken, omdat daar wel eens een misverstand over is ontstaan. Allereerst wil ik U nadrukkelijk verklaren, dat wij meer dan een fractie verschillen van de P.v.d.A. en dat wij hier principieel afwijzend staan tegenover de socialistische maatschappijleer. Verder zullen wij aan U na de beantwoording van Uw vragen brochures uitreiken, waarin U eenvoudig en duidelijk de door U genoemde onderwerpen op liberale wijze behandeld zult vinden. En op dat moment vroeg de voorzitter aan mij om uit onze kluis deze brochures te halen en aan de mensen uit te delen. Ik verdween met mijn sleutels naar de kluis, maar toen ik de kluis opende was deze tot mijn schrik nagenoeg leeg. Toen ik uit deze nachtmerrie ontwaakte moest ik helaas constateren, dat deze droom niet slechts een nachtmerrie maar werkelijkheid was. Want ik heb tot mijn spijt moeten ervaren, dat dergelijke eenvoudige uiteenzettingen in beknopte brochurevorm bij ons nagenoeg volkomen ontbreken. Indien iets mij in de loop van deze maanden bij onze verkiezings- en propagandaacties in Friesland wel duidelijk is geworden, dan is het wel dit, dat er een dringende behoefte bestaat aan dergelijk propagandamateriaal. En het moet toch mogelijk zijn zulke brochures te schrijven. Ik denk hier b.v. aan de uitgaven van het comité tot bestudering van ordeningsvraagstukken, die U ongetwijfeld wel bekend zullen zijn; wat dit comité kan bereiken moet toch ook voor

ons mogelijk zijn. De kosten daaraan besteed brengen ongetwijfeld hun rente op. Wij moeten, om een zwaar woord te gebruiken, meer onze aandacht besteden aan diepte-investeringen. Dit gebeurt gelukkig al in een bijzonder aantrekkelijke vorm op het Gesprekcentrum in Lunteren. Misschien heb ik het mis, Mijnheer de Voorzitter, maar ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat t.o.v. dit Gesprekcentrum bij het Hoofdbestuur van een zekere terughoudendheid sprake is. Anders kan ik niet verklaren, waarom vele leden van het Hoofdbestuur deze bijeenkomsten nog nooit hebben bijgewoond. Mej. Toxopeus Pott, een van de geregelde gasten, zal mij wel bijvallen wanneer ik zeg dat deze bijeenkomsten hoogtepunten zijn in ons partijleven. Ik wil dan ook vanaf deze plaats de heren ~~xxx~~ Jager, Fredrikze, Bos en anderen nog eens hartelijk dankzeggen voor alle moeite en tijd aan dit werk besteed.

U hebt, Mijnheer de Voorzitter, in Uw voortreffelijke grote rede bij de Algemene Beschouwingen enige aandacht gewijd aan het comité Burgerrecht en U daarvan min of meer gedistancieerd. U hebt hierbij de naam van Prof. Von Mises genoemd, doch ik stel er prijs op te verklaren, dat ik het helemaal niet zo gek had gevonden als het Hoofdbestuur van onze Partij in plaats van het Comité Burgerrecht deze beroemde spreker voor een lezing had uitgenodigd, al mag het dan zo zijn, dat wij van hem in bepaalde opzichten misschien wel een fractie verschillen. Ik had dit meer gewaardeerd dan de wijze, waarop het Hoofdbestuur in de kwestie - mevrouw Schouwenaar heeft gereageerd, of liever gezegd, niet heeft gereageerd. De vraag of mevrouw Schouwenaar inderdaad de woorden, in "De Telegraaf" aangehaald, heeft gezegd ja dan nee, is voor ons niet eens het belangrijkste. Het belangrijkste is, dat het Hoofdbestuur duidelijk te kennen had dienen te geven, dat ~~zij~~ op deze rose vrijage bepaald niet gesteld is en dat er een kloof bestaat tussen de Partij van de Arbeid en de V.V.D., welke principieel niet valt te overbruggen. Dit verschijnsel van niet of te laat reageren komt meer voor.

Ik zal over de NOVIB-kwestie niet te lang uitwijden. De centrale Leeuwarden heeft haar medewerking aan een provinciaal comité geweigerd. Wij achtten de vorm niet gelukkig en de wijze waarop propaganda wordt gemaakt bepaald foutief, terwijl deze organisatie ook juist in Friesland niet vrij is van socialistische tendenzen. Voordat wij deze beslissing genomen hebben, hebben wij nog zijdelings geïnformeerd hoe het Hoofdbestuur hiertegenover stond. Ons werd medegedeeld, dat deze aangelegenheid met grote reserve werd beschouwd. Tot onze verbazing staat echter op de folder van de NOVIB de V.V.D. vermeld als deelnemende vereniging. Afgezien van de op zijn zachtst uitgedrukt wonderlijke wijze, waarop door deze organisatie met de grote ingezamelde bedragen is omgesprongen, lijkt mij deelname aan deze organisatie bepaald niet gewenst. Gaarne zal ik hierover het standpunt van het Hoofdbestuur vernemen.

Mijnheer de Voorzitter - zo gaat de heer Went verder - het is een onmiskenbaar feit, dat de belangstelling voor onze Partij, vooral ook in Friesland, sterk groeiende is. Door een betere organisatie en het aanstellen van een propagandist hebt U ons bij ons werk in Friesland daadwerkelijk gesteund, waarvoor ik hier zeer gaarne mijn waardering uitspreek. Maar, Mijnheer de Voorzitter, wij moeten klaar staan om aan al deze belangstellenden het materiaal te verschaffen waarom zij vragen. In het begin van mijn rede noemde ik het liedje van Jules de Corte. Daarin wordt de vraag gesteld: "waarom zijn de mensen zo moe?" en hij vindt hiervoor de oplossing op zijn eigen karakteristieke kunstenaarsmanier. Bij mij - aldus spr. - zou het antwoord moeten luiden, dat de mensen zo moe geworden zijn, omdat er zo langzamerhand in het politieke leven in

[het

Nederland noch bij de regering noch bij de politieke partijen principiële beginselpolitiek wordt gevoerd. Wij zien nu eenmaal graag naast onze religieuze levensovertuiging ook een enigermate vaste lijn uitgestippeld in de maatschappelijke orde. En wij kunnen als liberalen aan dit rechtvaardig verlangen tegemoetkomen, niet door ons volk te verzekeren een verzorging van de wieg tot het graf, een volmaakte ordening, die de dood van ons maatschappelijk en geestelijk leven betekent, maar door te wijzen op de zuiverheid van onze liberale beginselen. Dat wij dit tot op heden nog slechts gebrekkig hebben gedaan geeft ons aanleiding tot bezorgdheid. Aan deze bezorgdheid heb ik namens de Centrale Leeuwarden, met alle waardering voor het vele werk door Uw Hoofdbestuur verricht uiting willen geven - aldus de heer Went.

zie verder pag. 9

Prof. mr. C.W. de Vries ('s-Gravenhage) wil naast de grote verdiensten, door de Voorzitter in zijn rede toegekend aan vele liberale partijleden voor hun aandeel in de sociale wetgeving, de aandacht vestigen op Prof. Jan Drukker, een liberaal denker en wetenschapsman, de grote man van de Armenwet van 1912, wiens levenswerk niet verloren mag gaan. Spr. zet uiteen, dat de staatscommissie-Quarles van Ufford met de herziening van de Armenwet is belast en zich heeft uitgesproken tegen handhaving van de burgerlijke arbesturen. Deze uitspraak heeft wel critiek uitgelokt, echter niet van liberale zijde. De herziening van de Armenwet is inmiddels ook door de P.v.d.A. in studie genomen, n.l. door de commissie-Moltzer. Deze commissie verlangt een herziening in meer dirigistische geest. Doch elke gemeente-aldus prof. De Vries - heeft zijn eigen sfeer, zijn eigen zelfstandigheid. Thorbecke heeft destijds een wetsontwerp ingediend, dat echter niet werd aangenomen, waarbij gedacht werd aan burgerlijke arbesturen, zich aanpassend aan de gemeenten. Ondanks het feit, dat dit wetsvoorstel geen succes had, werd in 1854 weer een voorstel ingediend tot instelling van een Armenwet, waarbij eveneens voor zelfstandigheid der burgerlijke arbesturen werd gepleit. Naar spr.'s mening zou dit systeem gehandhaafd moeten blijven. Hij zou het ~~het~~ Hoofdbestuur willen verzoeken een commissie in het leven te roepen, die dit vraagstuk in studie neemt en wel in deze zin, dat de burgerlijke arbesturen in vrijheid en zelfstandigheid behouden blijven en staatsdirigisme wordt afgewezen. Spr. meent, dat dit dringende noodzaak is, opdat niet, wanneer het wetsvoorstel wordt ingediend, de P.v.d.A. en K.V.P., die dit onderwerp reeds in studie hebben genomen, met hun plannen tevoorschijn komen en de V.V.D. achteraan komt en nog moet gaan studeren.

De heer mr. J.L. André de la Porte (Arnhem) wil gedeeltelijk hetzelfde thema als de afgevaardigde van de Centrale Leeuwarden behandelen. In de afgelopen maanden - aldus spr. - hebben vele werkers in de Partij weer zeer veel tijd gegeven ter voorbereiding van de verkiezingsstrijd. In de komende maanden zullen zij nog meer van hun vrije tijd offeren om die strijd te voeren. Spr. meent zich ook tot die werkers te mogen rekenen en heeft zich wel eens afgevraagd: is al dit werk de moeite wel waard? Onze verwachtingen zijn optimistisch gestemd. Wat zullen wij bereiken? Zal het aantal kiezers 10% meer zijn dan in 1956? En over twee jaar, bij de Kamerverkiezingen, zal het dan nog eens 10% meer zijn? Dat zou zeker een mooi resultaat genoemd kunnen worden, dan hebben wij 11% van het totale stemmen aantal. Wij zullen dan misschien zelfs wel een minister krijgen. En wat is er dan bereikt? Dat wij van oppositiepartij regeringspartij zijn geworden. En wat betekent dit voor de politieke groepering in ons land? Naar spr. 's mening niets, want desondanks blijven wij een kleine groep, die bij de andere partijen even weinig vermag als thans. Wanneer wij ooit een belangrijke politieke macht willen gaan vormen, dan zullen wij een belangrijk grotere partij moeten gaan worden. Velen onder ons zullen dit als een wensdroom beschouwen, als een volkomen irreële gedachte. Spr. wil echter naar voren brengen, dat op de laatst gehouden ledenvergadering van de afdeling Arnhem duidelijk een algemeen onbehagen ~~is~~ in de bestaande toestand tot uiting is gekomen. Een onbehagen tevens over het algemeen politiek beleid, gevoerd door het Hoofdbestuur. Het is daarom, dat spr. de leiding van de Partij, in afwijking van wat de laatste jaren gewoonte schijnt, naast waardering toch een woord van oprechte critiek niet meent te mogen besparen. Wat de afdeling Arnhem in het beleid van het Hoofdbestuur mist een doelbewust streven om een partij met een grote aanhang te worden. Als wij dit willen zal het

noodzakelijk zijn een ruime aanhang te verwerven onder de arbeiders, waarbij spr. in het midden wil laten welke groepen van arbeiders dit zouden moeten zijn, want het zal onmogelijk zijn met liberale beginselen aan de arbeidersgroep als geheel te appelleren. Maar geldt dit ook voor de vakbekwame arbeiders of voor de zgn. hoofdarbeiders? Licht bij hen voor ons niet een kans? Maar dan zal onze propaganda, ons streven, ons gehele klimaat in de partij nog danig moeten veranderen. En dat klimaat wordt voor een groot deel bepaald door het beleid dat de leiding voert. Wanneer men nu vraagt—aldus spr. — wat kan er anders gedaan worden, dan men nu doet, dan vreest hij hierop geen concreet antwoord te kunnen geven. Ideeën zijn er in de afdeling Arnhem wel naar voren gekomen. Deze zullen door het lid der afdeling, de heer Van der Bij, wanneer deze genoemd. Een goede positieve lijn zal echter alleen na bestudering kunnen worden gevonden. Bestudering van de huidige maatschappelijke ontwikkeling en een prognose daarvan voor de nabije toekomst zal moeten leren welke kansen er liggen voor de liberale beginselen. In elk geval zal het nodig zijn bij onze propaganda en in het algemeen in alle geschriften en uitlatingen voor de buitenwacht zeer duidelijk en concreet een liberale oplossing aan te geven voor de verschillende vraagstukken, die ons volk beroeren; dus: een liberale oplossing voor radio- en televisiebestel, een liberale oplossing voor de woningnood, een liberaal plan ter bestrijding van de werkloosheid enz. Vooral zal het er niet bij mogen blijven, dat wij alleen maar zeggen, dat wij zijn tegen socialisme, tegen staatsmacht. Waarom zullen wij niet met een liberaal welvaartsplan komen? Spr. meent, dat wij dan bepaald meer gehoor zullen vinden, ook bij andere groepen, dan de traditionele bijna 10%. Voorts wil spr. er wel de aandacht op vestigen, dat z.i. het winnen van een nieuwe bevolkingsgroep voor de liberale beginselen niet alleen een kwestie is van verstandelijke argumenten, maar ook van sentiment. Zeer velen stemmen P.v.d.A. uit een zekere vage verbondenheid, omdat het socialisme nu eenmaal de kampioen is geweest van de verdrukte arbeiders. Van dit verdrukt zijn is nu nog bij een zeer grote maatschappelijke groep een inferioriteitsgevoel over. En dat doet velen onder de hoofdarbeiders en intellectuelen thans nog op de P.v.d.A. stemmen. Dát sentiment moeten wij nu doorbreken. Hoe dit moet gebeuren, daarvoor kan spr. geen concrete weg aangeven. Allereerst zal z.i. onderzoek nodig zijn. Moet de V.V.D. onder auspiciën een liberaal vakverbond oprichten? Moeten wij liberale werkgroepen speciaal onder de studenten stimuleren? Spr. heeft tot zijn genoegen in het partijorgaan gelezen, dat ook de heer Louwes erop heeft aangedrongen onze braintrust te versterken. Zijn betoog resumerend wil de heer André de la Porte zeggen: wij moeten positief, doelbewust een grote partij willen worden. Dan is nodig vaste voet althans bij een deel der arbeidersbevolking. Daartoe zal een ander klimaat in onze Partij nodig zijn en dat houdt in een ander beleid van het Hoofdbestuur. Welk beleid hangt af van de resultaten van studie omtrent de mogelijkheden. Namens de afdeling Arnhem stelt de heer André de la Porte voor hiertoe een commissie in het leven te roepen, eventueel met inschakeling van de Teldersstichting.

./ haar

De heer J. van der Bij (Velp) haakt in op de woorden van de vorige spreker. De afdeling Arnhem, zo zegt hij heeft grote waardering voor het intellectueel gehalte van onze Partij, maar zij is ervan overtuigd, dat onze ideeën en propaganda slechts voor een gering gedeelte weerklank vinden bij de grote massa van ons volk, terwijl zij het betwijfelt, of er op de duur nog plaats zal zijn voor

de kleine partijen. De grote partijen zijn goed geoutilleerd, zij beschikken over braintrusts, studiecentra, enz.; zij komen met goed doordachte voorstellen. Dit kan de V.V.D. ook, maar dan moet zij groter zijn, over meer geld beschikken om zich een dergelijke outillage te verschaffen. Wij zijn in Nederland de oppositie-partij - aldus spr. - en dat legt ons verplichtingen op, want de democratie kan niet goed functioneren, wanneer er niet een strijd-bare en populaire oppositie is. Z.i. mag niet de fout gemaakt worden te denken, dat dit alles wel in orde komt; de socialistische invloed moet met een even grote en sterke macht bestreden worden. Spr. hoopt dat de V.V.D. het centrum van deze macht zal worden, want anders bestaat de kans, dat een andere partij zich die macht toeëigent, een partij, misschien niet zo intellectueel, maar van grovere structuur, die wel de massa aanspreekt. Trouwens in de oppositievoering van onze Partij is de heer Van der Bij in het verleden wel enigszins teleurgesteld. De V.V.D. staat op de bres voor de vrijheid, maar bij de recente huurverhoging van 25% hebben alle V.V.D.-Tweede Kamerleden, uitgezonderd de heer Van Leeuwen, vóór het ingediende rode amendement gestemd. Spr. zal het hier momenteel bij laten en hoopt bij het beleid der Kamerfracties nader op dit punt te mogen terugkomen.

De heer mr. H. van Riel, onder-voorzitter der Partij, de verschillende sprekers beantwoordend, deelt mede de gedane suggesties met belangstelling te hebben beluisterd. Er zijn hieronder zeer zeker punten, die nader bezien kunnen worden. De verschillende ideeën waren echter niet zeer positief en spr. gelooft niet, dat er één suggestie onder was, die niet al herhaalde malen was uitgesproken. Desondanks zullen zij toch in behandeling worden genomen. In de eerste plaats dan hetgeen de heer Went heeft gezegd over partij-brochures, een oud probleem reeds. De heer Went heeft zich uitgesproken voor eenvoudige brochures. Het is echter onmogelijk om verschillende problemen, zoals b.v. de P.B.O. en de Indonesië-kwestie in een eenvoudige brochure te behandelen, tenzij men dit zou laten doen door iemand van de in het geding gebrachte "grovere structuur". Inderdaad moet men de verschillende politieke vraagstukken eenvoudig trachten te houden, maar de werkelijk belangrijke zijn ongeschikt om in brochurevorm te worden behandeld. Electoraal is met het door de heer Went bedoelde geschrift zeer zeker iets te bereiken, het moet echter verdedigbaar zijn, en het is zeker niet juist uit electorale overwegingen met iets te komen, dat niet in overeenstemming met het beleid onzer Kamerfracties is te brengen. De Indonesië-kwestie is een levensbelang, echter met wisselende aspecten en zeker niet vast te leggen in een brochure. Het beleid der fracties hierbij vereist een zeer zorgvuldige afweging. Spr. is het wel met de heer Went eens, dat de Partij aan diepte-investering haar aandacht moet geven. Dit gebeurt door de Teldersstichting, door artikelen in Liberaal Réveil en door de radiocausen. Hierdoor tracht men bepaalde achtergronden van onze gedachten uit te dragen. Dat is onze diepte-investering en hiertoe behoren ook de praatavonden, waarvan er 12 aan de provincie Friesland werden toegewezen. De strekking van deze avonden is om diegenen, die wij anders niet kunnen bereiken, toe te spreken in een voor hen aanvaardbare vorm. Naar spr. mening is dit een nieuw en goed initiatief, waarvan volledig gebruik gemaakt moet worden. Aan deze praatavonden geven zowel Kamerleden, Staten- en Raadsleden als andere Partij-functionarissen hun tijd, soms meer dan zij kunnen missen. Dan past het niet om te zeggen, dat te weinig Hoofdbestuursleden zich in Lunteren laten zien.

Naar aanleiding van de opmerking over het uitnodigen van prof. Von Mises wijst de heer Van Riel erop, dat wij in het buitenland vele liberale figuren

kennen; men kan deze echter niet allen uitnodigen. Een uitnodiging aan Prof. Von Mises is niet alleen een kwestie van geld, men moet zich ook afvragen: wat is hiermee te bereiken? Dat de Voorzitter zich gedistancieerd heeft van het Comité Burgerrecht heeft spr.'s volledige instemming.

Wat de kwestie mevrouw Schouwenaar-Franssen betreft, de door de heer Went gebezigde uitdrukking "een rose vrijage" acht spr. wel zeer in strijd met de waardigheid van deze bijeenkomst. Afgewacht zal dienen te worden tot deze zaak nader is bezien en dan nog acht hij bespreking in deze vergadering niet gewenst.

Over de NOVIB valt te zeggen, dat deze in het begin de steun van alle politieke partijen heeft gehad. De hulp aan onderontwikkelde gebieden is zeer zeker een punt van betekenis. De heer Van Riel is het in beginsel met de heer Went eens, dat de ontwikkeling bij deze organisatie niet juist is, doch dit kon tevoren niet worden voorzien. Van positief rode tendenzen kan niet worden gesproken, doch ook niet van positief liberale.

Prof. De Vries antwoordend zegt de heer Van Riel namens het Hoofdbestuur toe, dat zal worden nagegaan hoe bijzondere aandacht aan de herziening van de Armenwet kan worden gewijd.

Met wat de heren André de la Porte en v.d. Bij hebben gezegd kan spr. geheel instemmen, doch het betreft hier een punt, waarmede het Hoofdbestuur zich al jaren bezighoudt. De gehele structuur van onze verkiezingspropaganda heeft zich in deze richting ontwikkeld; er is dan ook al onderzocht hoe de door de heer André de la Porte bedoelde bevolkingsgroepen zijn te bereiken. De opmerkingen over het stemmen op de P.v.d.A. door vele intellectuelen en hoofdarbeiders acht spr. volkomen juist; hierin is alleen met geduld en voorzichtigheid verandering te brengen. Ook de suggestie van een liberaal vakverbond is door het Hoofdbestuur reeds van alle kanten bezien. Concreet gesteld is het zo, dat wanneer van hiervoor geschikte personen een initiatief hiertoe uitgaat, op de volle medewerking van het Hoofdbestuur kan worden gerekend. Inderdaad zullen wij met concrete plannen moeten komen, niet alleen met onze liberale beginselen. Wat een liberaal welvaartsplan betreft, hier zit wel erg veel aan vast, terwijl men zich ook mag afvragen, of een dergelijk plan wel in de lijn van een liberale partij ligt en de uitwerking zal hebben, die men er zich van voorstelt. Men zal zich moeten afwenden van de grove structuur, en dus niet een plan moeten opstellen, dat niet oprecht gemeend is.

Wat het huurbeleid betreft, hieraan is gedaan wat gedaan kon worden. Het lid van onze Tweede Kamerfractie, de heer Toxopeus, heeft contact opgenomen met de huiseigenaren, maar de huurders zijn een nog grotere groep. Hier liggen zeker electorale mogelijkheden, maar de reacties van de arbeiders zijn zo, dat men niet gauw geneigd is met een huurverhoging in te stemmen. Ook sentimenten bepalen de politieke verhoudingen en zij, die hiervoor de verantwoordelijkheid dragen zullen sentiment en ratio tegen elkaar afwegen. Wanneer men de statistiek der politieke ontwikkeling beschouwt, dan blijkt deze te gaan langs lijnen van grote geleidelijkheid. Het socialisme in Nederland is in 50 jaar naar zijn huidige machtspositie gegroeid; wij zijn nu tien jaar bezig. Een werkelijke tegenstroming in Nederland zal altijd een tegenstroming met anderen moeten zijn. Het is gemakkelijk een scherpe oppositie, een grove problematiek te vormen, zoals het ook gemakkelijk is zich als een olifant in de politieke porseleinkast te bewegen - aldus de heer Van Riel.

De Voorzitter stelt vervolgens aan de orde punt 12 van de Agenda: de Rondvraag.

De heer mr. A. Molenaar (Almelo) wijdt enkele woorden aan de verjonging in de Partij, waarmede hij niet bedoelt, dat zij die in en voor de Partij werken oud zijn, maar wel, dat zij de geest van deze tijd niet verstaan. De Voorzitter - aldus de heer Molenaar - heeft de conjunctuur als centraal punt gesteld en de socialistten ervan beschuldigd, dat zij dit probleem te dirigistisch hebben gezien. Maar wij allen hebben gefaald in het zien van de juiste ontwikkeling. Wat nu in ons volksleven gebeurt brengt mede, dat het begrip vrijheid een andere betekenis gaat krijgen. Het was na de oorlog niet gemakkelijk om met ons geteisterd land opnieuw te beginnen. Wanneer men zich nu afvraagt welk conjunctuurbeleid de V.V.D. zich voor de toekomst denkt, dan moet spr. tot zijn grote spijt constateren, dat hierop het antwoord ontbreekt, terwijl hij betwijfelt of de V.V.D. begrijpt hoe moeilijk de toestand op het ogenblik is. Wat kunnen wij als Partij het volk bieden voor de noden van deze tijd? En hiertoe moet ook worden gerekend onze verhouding tot Indonesië, het Nieuw-Guineabeleid, de kwestie-Ambon. Wij moeten ons niet alleen bepalen tot het oefenen van critiek op P.v.d.A. en K.V.P., wij moeten zelf met constructieve gedachten komen. In de toekomst hoopt spr. in ons Partij-orgaan, in onze vergaderingen, in de gehele partij betere richtlijnen aan te treffen.

De heer Postuma (Emmen) brengt de kwestie kaderopleiding en voorlichting binnen de Partij ter sprake. Hij meent, dat in verband met de groei der gemeenten grotere deskundigheid wordt verlangd van de besturen der afdelingen teneinde een groter kiezerscorps te kunnen bereiken. De leiding der afdelingen is veelal in handen van enkele personen, die vaak druk bezet zijn. Het is voor hen steeds moeilijk voldoende stof voor vergaderingen, zowel op politiek als op propagandaterrein, gereed te hebben. Is het mogelijk hiertoe over vaste bronnen te beschikken; kunnen avondcursussen georganiseerd worden ter voorlichting en opleiding? Kan het weekblad misschien hierbij met een aparte bijlage worden ingeschakeld? Kunnen er lijsten worden beschikbaar gesteld van eventueel te raadplegen sprekers en specialisten? Gaarne zal de afdeling Emmen hierop een antwoord ontvangen.

Nadat besloten is hetgeen de afdeling Bloemendaal bij dit agendapunt over de autonomie der gemeenten te berde wil brengen, naar de volgende morgen te verschuiven, geeft de Voorzitter het woord aan de heer J.K. Fredrikze (Arnhem).

De heer Fredrikze deelt mede, dat het bestuur van de Kamercentrale Arnhem, niet gerust op de reactie van het kiezerscorps op het interview - mevrouw Schouwenaar-Franssen, in zijn op 19 februari j.l. gehouden vergadering besloot zich ter Algemene Vergadering met de navolgende vraag tot mevrouw Schouwenaar te wenden.

Het bestuur van de Kamercentrale Arnhem van de V.V.D., zich bewust van het feit, dat de journalistieke weergave van een bepaalde uitspraak tot misverstanden aanleiding kan geven, verzoekt mevrouw dra. J.F. Schouwenaar-Franssen, in het openbaar, zo mogelijk staande deze vergadering, te verklaren, dat zij met het bestuur van de Kamercentrale Arnhem van mening is, dat socialisme en liberalisme principieel niet slechts verschillende maar bepaald tegengestelde begrippen zijn en dat derhalve de opvattingen op staatkundig en economisch gebied van een lid van de Partij van de Arbeid principieel tegengesteld zijn aan die van een lid van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, zodat zij ontkent de bedoeling te hebben gehad een journalistieke medewerker (ster) van het dagblad De Telegraaf te doen veronderstellen, dat zij van mening is, dat er tussen haar en haar echtgenoot op politiek gebied slechts van een verschil in nuance gesproken zou kunnen worden.

Aansluitend hieraan stelt de heer Fredrikze de volgende motie voor:

De Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op 28 februari en 1 maart 1958 in vergadering te Hengelo (O) bijeen, verzoekt mevrouw dra. J.F. Schouwenaar-Franssen de verklaring af te leggen, vervat in het verzoek van het bestuur van de Kamercentrale Arnhem, ter vergaering bij monde van de heer J.K. Fredrikze aan haar gedaan, betreffende het bestaan van een principieel verschil tussen socialisme en liberalisme.

Indien mevrouw dra. J.F. Schouwenaar-Franssen overhoopt deze verklaring niet mocht willen afleggen, besluit de Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie hierbij haar kenbaar te maken, dat zij als lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal niet meer haar vertrouwen geniet.

Deze motie komt de Voorzitter wel wat prematuur voor. Hij geeft vervolgens het woord aan de heer dr. J.C. van Zoelen (Amsterdam).

De heer Van Zoelen deelt mede, dat in de op 21 februari j.l. gehouden jaarlijkse algemene ledenvergadering van de afdeling Amsterdam de uitlatingen van mevrouw Schouwenaar-Franssen tegenover een verslaggeefster van De Telegraaf zijn ter sprake gekomen, hetwelk geleid heeft tot het aannemen van de navolgende motie:

De afdeling Amsterdam van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie,

op 21 februari 1958 bijeen in haar jaarlijkse algemene ledenvergadering,

kennis genomen hebbende van een artikel in het dagblad De Telegraaf van 16 januari 1958, waarin enige uitlatingen van het lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, mevrouw J.F. Schouwenaar-Franssen, tegenover een verslaggever van dat blad gedaan, worden geciteerd, welke uitlatingen, blijkens een ingezonden stuk van mevrouw Schouwenaar-Franssen in het weekblad De Vrije Amsterdammer van 1 februari 1958 niet door haar zijn ontkend of weersproken,

kennis genomen hebbende van de suggesties, welke van deze uitlatingen uitgaan, als zou er slechts een gradueel verschil bestaan tussen de opvattingen van de V.V.D. en van de P.v.d.A., en het b.v. slechts zou gaan om iets meer of iets minder overheidsbemoeiing, dat er voorts een grote affiniteit zou bestaan tussen de V.V.D. en de P.v.d.A., aangezien beiden democratisch en niet confessioneel zouden zijn, dat de V.V.D. en de P.v.d.A. wat de wortel betreft niet ver van elkaar zouden liggen en het slechts de nuances waren die verschilden,

wenst met de meeste nadruk uiting te geven aan haar standpunt, dat zij deze uitlatingen afkeurt en in hun algemeenheid principieel verwerpelijk acht, en nodigt het bestuur van de afdeling uit deze motie ter kennis te brengen van het Hoofdbestuur van de Partij en van de pers.

De heer Van Zoelen deelt vervolgens mede, dat deze motie wel ter kennis van het Hoofdbestuur der Partij werd gebracht, doch dat het bestuur der afdeling besloot publicatie in de pers eerst te doen plaats vinden na deze algemene vergadering. Spr. licht nog toe, dat de vergadering zich zeer zeker heeft gerealiseerd, dat iedereen wel eens een ongelukkig interview kan hebben. Hoewel hij bovendien ook zelf van mening is, dat deze kwestie onpersoonlijk moet worden gesteld en hieraan geen consequenties voor mevrouw Schouwenaar moeten worden verbonden, zal toch door een publicatie in de pers duidelijk moeten worden aangegeven, dat er ook liberalen zijn, die er anders over denken dan mevrouw

Schouwenaar. Over het "iets meer of iets minder overheidsbemoeiing" bestaan in onze kringen geheel andere opvattingen, want wij wensen deze uitsluitend waar dit niet anders kan, terwijl de P.v.d.A. overheidsbemoeiing in alles en overal wenst, hetgeen tot een volkomen vernietiging van de geestelijke vrijheid leidt. Ook de affiniteit tussen V.V.D. en P.v.d.A. heeft spr. persoonlijk nooit gevoeld en hij meent, dat dit ook bij de P.v.d.A. niet het geval is.

Dat de V.V.D. en de P.v.d.A., wat de wortel betreft, niet ver van elkaar af zouden liggen, moet z.i. eveneens verworpen worden; de enige partij, die bij de P.v.d.A. past is de C.F.N. Gaarne zal spr. de mening van het Hoofdbestuur vernemen.

Mevrouw dra. J.F. Schouwenaar-Franssen, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal antwoordt, dat deze zaak niet alleen het Hoofdbestuur, maar ook haar zeer hoog zit. Allereerst wat de kop in De Telegraaf betreft: dit is geen uitspraak van haar, doch de opmaak van De Telegraaf. Voorts verwijst mevrouw Schouwenaar naar het door haar ingezonden stukje in "Vrijheid en Democratie" van 1 februari j.l., waarin zij een nadere toelichting op het Telegraaf-artikel heeft gegeven. Zij leest het stukje voor en zal voor de aanwezigen nogmaals in het kort de gang van zaken uiteen zetten.

Er is een groot misverstand - aldus mevrouw Schouwenaar - wanneer gesproken wordt van een interview. Uit de opmaak van het courantenartikel zou men dit inderdaad kunnen veronderstellen. Die indruk wordt nog versterkt door de twee bijgeplaatste foto's. Deze zijn echter van heel lang geleden. Spr. stelt er prijs op te verklaren, dat er geen interview heeft plaats gehad; het gesprek vond telefonisch plaats, en de foto's zijn niet door haar verstrekt. Omtrent de "haar bekende verslaggeefster" kan zij mededelen dat deze ongeveer 1½ jaar geleden door een liberaal Tweede Kamerlid bij haar werd geïntroduceerd. Bij die gelegenheid werd wel een interview afgenomen. Het in het geding zijnde Telegraafartikel was bestemd ter voorlichting van "enkele eenvoudige en niet actief aan politiek doende vrouwen". Spr. is verbaasd hoeveel niet aan politiek doende vrouwen De Telegraaf blijken te lezen. Zij heeft door de telefoon aan de journaliste gevraagd, of het hier misschien vrouwen betrof, die zitting in de gemeenteraad hadden. "Neen" - zo luidde het antwoord - "het zijn eenvoudige vrouwen". Hierop is door spr. een fragmentarisch en, waar het telefonisch geschiedde, uiteraard ook een kort antwoord gegeven, dat zij nu nader zal toelichten. Mevrouw Schouwenaar heeft er in dit telefoongesprek de nadruk op gelegd, dat het behoren tot verschillende politieke richtingen van haar echtgenoot en haar zelf geen bron van huiselijke onenigheid is; er ligt natuurlijk wel een gevechtsterrein klaar, maar daar heeft men deze politieke situatie niet voor nodig. Voorts heeft zij gezegd dat zij, wanneer zij haar Kamerstukken opmaakt, deze niet met haar man bespreekt. Mevrouw Schouwenaar geeft toe naïef te zijn geweest; de verslaggeefster heeft haar gevraagd, hoe het bij haar thuis toeging; het was een stukje bestemd voor eenvoudige vrouwen, die niet aan politiek deden, dus heeft zij hierin voornamelijk het geestelijke vlak en de sfeer thuis betrokken. Wanneer men in het laatste nummer van Liberaal Reveil het artikel van de heer Reedijk leest, alsmede wat de heer Louwes schrijft in "Vrijheid en Democratie" over liberalisme en socialisme, dan zal men beter begrijpen wat zij bedoeld heeft uit te drukken. Wat betreft de uitdrukking "de nuances die verschillen" merkt spr. nog op, dat zij gezegd heeft dat op principiële punten tussen

haar en haar man getracht wordt "to agree to disagree", het dus eens worden, dat zij het oneens zijn. Deze uitdrukking is echter niet in het artikel in De Telegraaf overgenomen. Nogmaals wil mevrouw Schouwenaar er de nadruk op leggen, dat het geen interview was, maar een telefoongesprek; desondanks had men haar de tekst moeten voorleggen, alvorens te publiceren. Zij neemt hiervoor dan ook geen enkele verantwoordelijkheid op zich.

Wat de principiële punten betreft - aldus spr. - natuurlijk zijn er principiële verschillen, daarmede heeft men in de politiek geregeld te maken, niet alleen in het staatkundig vlak, maar ook bij het maatschappelijk werk, bij het onderwijs, bij het meegaan met nieuwe methoden en organisatievormen.

Mevrouw Schouwenaar is verheugd, dat de critiek, die zij zich wel kan begrijpen, geen betrekking heeft op haar werk in de Eerste Kamer. Tot slot van haar betoog citeert zij hetgeen door haar bij de behandeling van de begroting van Maatschappelijk Werk in deze Kamer werd te berde gebracht: "deze tijd vereist een open oog voor de vele en veranderende mogelijkheden, een open oog, gepaard aan een vaste waardemeter. Die vaste waarden zijn voor mijn politieke vrienden en mij: geestelijke vrijheid, verantwoordelijkheid en sociale gerechtigheid. Wij achten het een eis van sociale gerechtigheid, dat aan de maatschappelijke behoeften van deze tijd wordt voldaan op een eigentijdse wijze. Wij zien hier ook een verantwoordelijkheid, n.l. de verantwoordelijkheid ten aanzien van ons zelf en ten aanzien van de naaste en wij zijn bereid hieraan mede te werken, met dien verstande, dat het maatschappelijk werk gericht zij op het wekken van de eigen kracht en de zelfwerkzaamheid van ons volk, waar ieder de mogelijkheid moet vinden om te bloeien op de plaats, waar hij is gezaaid".

De Voorzitter, namens het Hoofdbestuur mevrouw Schouwenaar antwoordend, dankt haar voor haar uiteenzetting. Voor hem persoonlijk was deze uiteenzetting niet nodig geweest, want de Voorzitter weet zeer goed wie mevrouw Schouwenaar is en weet ook, dat mevrouw Schouwenaar principiëel overtuigd liberaal is. Zij is lid van de gemeenteraad van Rotterdam geweest en in die raad heeft mevrouw Schouwenaar altijd een principiëel liberaal geluid doen horen. Spr. heeft het artikel in de De Telegraaf gelezen en daarbij direct gedacht: het is volstrekt onmogelijk, dat mevrouw Schouwenaar dit zelf heeft gezegd, terwijl hij ook geen moment geloofd heeft, dat wat in het artikel stond, waar was. Dit heeft hij mevrouw Schouwenaar ook gezegd. Met interviews is het soms buitengewoon gevaarlijk - aldus de Voorzitter - en misschien had mevrouw Schouwenaar niet genoeg ervaring op dit gebied. Spr. heeft zelf meegemaakt dat hetgeen tijdens een interview wordt gezegd geheel anders wordt geredigeerd. Men moet dan ook altijd vooraf de tekst ter inzage vragen.

De vergadering heeft thans uit de woorden van mevrouw Schouwenaar kunnen beluisteren, hoezeer mevrouw Schouwenaar overtuigd liberaal is. De Voorzitter stelt derhalve voor hiernede genoegen te nemen en de zaak verder te laten rusten, want naar zijn overtuiging doet men mevrouw Schouwenaar onrecht door hiermede verder te gaan. Men kan natuurlijk zeggen: zij is onvoorzichtig geweest, maar zijn anderen dat dan nooit? Spr. heeft zelf ook wel eens iets onvoorzichtigs gedaan. Voor hem staat vast en dit is wel zeer belangrijk, dat wij in mevrouw Schouwenaar een voortreffelijk vertegenwoordigster van onze liberale beginselen hebben; spr. grondt deze overtuiging mede op zijn ervaring met mevrouw Schouwenaar in de raad van Rotterdam. De Voorzitter meent, dat er geen behoefte bestaat deze zaak verder uit

te spinnen en doet een dringend beroep op de afdeling Amsterdam de voorgestelde motie niet te publiceren, Hij is ervan overtuigd, dat mevrouw Schouwenaar haar werkzaamheden op dezelfde wijze zal voortzetten en meent, dat de zaken voor haar niet onaangenamer gemaakt moeten worden dan zij al zijn. Onze politieke tegenstanders slaan hier onmiddellijk munt uit en blazen de zaak buiten haar proportie op.

De heer J.K. Fredrikze (Arnhem) verklaart, dat de voorgestelde motie zou moeten dienen om de verontrusting naar buiten weg te nemen. Persoonlijk heeft hij nimmer gedacht, dat wat in het artikel werd gezegd, de mening van mevrouw Schouwenaar was. Daar gaat het echter niet om, het gaat erom, wat het kiezerscorps ervan denkt. Wanneer mevrouw Schouwenaar hetgeen in de motie staat toegeeft, en dit komt in de pers, dan is de zaak rond en is duidelijk gesteld, dat zij wel degelijk principiële verschillen ziet. Spr. meent, dat het in het belang van de Partij is, wanneer publicatie in de pers plaats vindt.

De Voorzitter meent, dat na de uiteenzetting door mevrouw Schouwenaar gegeven, de motie niet meer op haar plaats is en derhalve niet moet worden aangenomen.

De heer M.D. Scheer (Heemstede) wil de moties buiten beschouwing laten. Hem treft het, dat na het artikel in De Telegraaf, noch van de zijde van het Hoofdbestuur, noch van andere zijde in de Partij hiertegenin is gegaan. Spr. meent, dat het nu op de weg van de vergadering ligt hierover iets te publiceren. Zolang dit niet geschiedt blijft z.i. een fout bestaan.

De Voorzitter antwoordt, dat het Telegraafartikel aanstonds door mevrouw Schouwenaar is tegengesproken in het partijorgaan. Spr. ziet niet, hoe het Hoofdbestuur zich er nog mee zou moeten bemoeien, als mevrouw Schouwenaar reeds zelf mededeelt, dat hetgeen De Telegraaf schrijft onjuist is.

De heer M.D. Scheer (Heemstede) werpt tegen, dat het partij-orgaan in beperkte kring wordt gelezen; spr. bedoelt publicatie op ruimer schaal.

De Voorzitter acht het bepaald onjuist met een tegenpublicatie te komen en meent, dat het verzoek van de Kamercentrale Arnhem dan ook moet worden afgewezen. De afdeling Amsterdam, die zelf een motie heeft aangenomen, heeft het recht deze te publiceren, maar gehoord de uiteenzetting van mevrouw Schouwenaar, doet de Voorzitter een dringend beroep op de afdeling Amsterdam om van deze publicatie af te zien.

De heer Dr. J.C. van Zoelen (Amsterdam) heeft met grote belangstelling de verklaring van mevrouw Schouwenaar beluisterd: alhoewel hij geen behoefte gevoelt mevrouw Schouwenaar op enigerlei wijze onaangenaam te zijn, meent hij toch, dat het niet juist is, dat zij de verantwoordelijkheid voor dit "interview" ontkent. Men weet toch, dat men verantwoordelijk is voor wat men aan de pers mededeelt; en zeker moet men bedenken, dat wanneer dergelijke uitlatingen in de pers verschijnen als afkomstig van een lid van de Eerste Kamer, het grote publiek meent, dat hier de Partij spreekt. Spr. heeft zijn persoonlijke invloed aangewend om te voorkomen, dat de bedoelde motie reeds werd gepubliceerd; men zou wachten tot na deze vergadering. Thans bestaat z.i. geen belemmering meer, zodat hij niet inziet, waarom thans niet tot publicatie zou worden overgegaan. Doet men dit niet, dan kan schade aan het kiezerscorps worden toegebracht. De heer Van Zoelen meent niet, dat mevrouw Schouwenaar onrecht wordt aangedaan, wanneer in de pers wordt gepubliceerd, dat men in

de Partij er ook anders over denkt.

De Voorzitter herhaalt, dat de afdeling Amsterdam vrij is om tot publicatie over te gaan. Anderzijds zijn de verhoudingen in de Partij zodanig, dat hij meent te mogen verwachten, dat zijn verzoek om zulks achterwege te laten, toch in ieder geval in overweging zal worden genomen. Spr. neemt aan, dat de afdeling Amsterdam rekening heeft gehouden met de mogelijkheid, dat de motie door de Algemene Vergadering niet zou worden goedgekeurd. De Voorzitter verzoekt daarom de heer Van Zoelen dringend de afdeling Amsterdam bijeen te roepen en de leden zijn verzoek om niet tot publicatie over te gaan voor te leggen. Desgevraagd is de Voorzitter bereid persoonlijk in die vergadering aanwezig te zijn. De afdeling Amsterdam heeft inderdaad volledige vrijheid van handelen, maar vrijheid brengt verantwoordelijkheid met zich; spr. zou willen, dat de afdeling dit nog eens goed overwoog.

Naar de mening van de heer Van Zoelen ligt de verantwoordelijkheid elders; de afdeling Amsterdam wijst iedere verantwoordelijkheid voor de reeds verschenen publicatie van de hand. Deze zal ons bij de komende verkiezingen onberekenbare schade berokkenen. De heer Van Zoelen is wel bereid het dringende verzoek van de Voorzitter in overweging te nemen, echter dient gezegd, dat de motie door de afdeling Amsterdam met overweldigende meerderheid werd aangenomen en dat hij de uitdrukkelijke belofte heeft gedaan, dat publicatie na de Algemene Vergadering zou plaats hebben. Deze belofte zal spr. moeten nakomen, ofwel hij zal moeten heengaan als voorzitter van de afdeling Amsterdam.

De Voorzitter wijst er voor de tweede maal op dat de verantwoordelijkheid voor het publiceren van de motie uitsluitend bij de afdeling Amsterdam ligt, doch dat hij meent, dat zijn uitdrukkelijk verzoek om dit achterwege te laten aan de leden dier afdeling moet worden overgebracht. Het lijkt hem niet ondenkbaar dat vele leden na de uiteenzetting zullen zeggen: als ik alles geweten had, dan zou ik niet vóór de motie gestemd hebben. Hij verzoekt daarom de heer Van Zoelen nogmaals dringend aan de afdeling van het hier besprokene verslag uit te brengen, waarbij spr. gaarne persoonlijk aanwezig zou willen zijn, teneinde de afdeling Amsterdam ervan te overtuigen, dat de publicatie van de motie allerminst in het belang van de Partij is.

Waar het voorstel van de afdeling Amsterdam in de vergadering geen meerderheid behaalt, wordt besloten, dat de heer Van Zoelen overeenkomstig het verzoek van de Voorzitter zal handelen.

Hierna sluit de Voorzitter de bijeenkomst tot de volgende morgen en begeven de aanwezigen zich naar een andere zaal in het Concertgebouw, waar hen door de afdeling Hengelo (0) eengezellige avond wordt aangeboden.

Zaterdagmorgen om 10.15 uur heropent de Voorzitter de vergadering.

Nadat mededeling is gedaan van ontvangen berichten van verhindering van de heren Ir. B.C. van Balen Walter, Ir. A.J. Engel, Ir. L.G. Oldenbanning en T.J. Twijnstra en van een ontvangen telegram van een der Belgische afgevaardigden, de heer R. Martin, stelt de Voorzitter aan de orde punt 13 van de Agenda: Vaststelling van het Gemeenteprogram.

Op het Ontwerp-Gemeenteprogram zijn een tweetal amendementen ingediend, n.l. door de afdelingen Voorburg en Amsterdam.

De afdeling Voorburg stelt voor aan art. 36 van het program toe te voegen: "Een wijkopbouw met enkele speelstraten, waar geen doorgaand verkeer is, moet worden gerealiseerd in nieuwe en reeds bestaande bebouwingen."

De afdeling Amsterdam vraagt, waarom het Program zwijgt over de al of niet wenselijkheid van de subsidiëring van kerkenbouw en zou in overweging willen geven een commissie ad hoc te benoemen, welke dit vraagstuk kan bezien en kan adviseren het Gemeenteprogram op dit punt al of niet aan te vullen.

De Voorzitter licht toe, dat de herziening van het Gemeenteprogram eerst in studie werd genomen door een commissie onder voorzitterschap van Prof. mr. D. Simons, daarna in de Vereniging van Staten- en Raadsleden der Partij werd behandeld en tenslotte punt van bespreking uitmaakte op de op 15 en 16 februari j.l. te Woudschoten gehouden conferentie.

Gelijk hij de avond tevoren heeft gezegd, wil de Voorzitter allereerst gaarne de afdeling Bloemendaal in de gelegenheid stellen met betrekking tot het gemeenteprogram haar mening over de autonomie der gemeenten kenbaar te maken. Spr. kan wel zeggen, dat hetgeen de afdeling Bloemendaal hierover reeds schriftelijk heeft opgemerkt, volkomen in de lijn van het Gemeenteprogram en van onze partijbeginselen ligt. Ter conferentie in Woudschoten heeft de autonomie der gemeenten reeds de volle aandacht gehad; de Voorzitter heeft hierop ook zelf de nadruk gelegd.

De heer J.E. van Hulst (Bloemendaal) leest dan de volgende vragen t.a.v. het herstel van de autonomie der gemeenten voor:

- 1a. Acht de V.V.D. niet de noodzaak aanwezig om krachtdadig te strijden voor het daadwerkelijk herstel van de in de Grondwet en Gemeentewet wortelende gemeentelijke autonomie, die nog slechts in schone tirades wordt bezongen, maar in feite is doodgedrukt onder de vernietigende werking van talloze ministeriële circulaire, rijks- en provinciale bureaux, inspecties, diensten en adviseurs, die gemeentelijke bestuurders steeds meer als onmondige kinderen gaan behandelen?
- b. Acht de V.V.D. de ervaring, gedurende een eeuw sinds Thorbecke opgedaan, alsmede de plaatselijke kennis van gemeente-bestuurders geen waarden, die bescherming behoeven tegen de voortschrijdende degradatie van deze gemeentebestuurders tot ja-knikkers tegenover hogere instanties met hun aanhang van betweterige trawanten?
- c. Acht de V.V.D. de creatie van een ruim gebied van eigen verantwoordelijkheid, activiteit en financiële middelen voor gemeente-bestuurders niet dringend gewenst om de publieke belangstelling weer te richten op het gemeentelijk leven, dat ten gronde is gegaan aan

centraal opgelegde uniformiteit en centraal opgelegde regelingen?

2. Acht de V.V.D. de ministeriële circulaires betreffende de bestedingsbeperking genoegzaam wettelijk gefundeerd?

De Voorzitter wijst erop, dat deze vragen alle in het ontwerp-gemeenteprogram zijn beantwoord, zodat, wanneer de vergadering dit ontwerp kan aanvaarden, in alle opzichten aan de wens van de afdeling Bloemendaal is voldaan.

Het amendement van de afdeling Voorburg acht de Voorzitter in eerste instantie wat moeilijk aanvaardbaar, omdat het voorgestelde eerst uitvoerbaar is na wijziging van de Verkeerswet.

Tegen opening van de voorgestelde toevoeging aan art. 36 in het Gemeenteprogram wil hij zich echter niet verzetten. Hij hoopt dan maar, dat te zijner tijd de Verkeerswet zodanig gewijzigd zal worden, dat verwezenlijking mogelijk is.

De heer W.J. Leyds (Almelo) brengt naar voren, dat het feit, dat het amendement momenteel niet gerealiseerd kan worden niet wil zeggen, dat van opening in het Gemeenteprogram moet worden afgezien.

Waar de Voorzitter reeds heeft aangegeven, dat inderdaad zijnerzijds tegen opening van het amendement geen bezwaar bestaat, en waar ook uit de vergadering geen bezwaren rijzen, wordt besloten het amendement van de afdeling Voorburg aan te nemen.

Met betrekking tot het amendement van de afdeling Amsterdam is de Voorzitter van oordeel, dat het vraagstuk van de subsidiëring van kerkenbouw zeer zeker door de Partij moet worden gezien. De commissie-Sassen heeft over dit vraagstuk een rapport uitgebracht, waarin enkele denkbeelden worden ontwikkeld. Aanvankelijk had spr. overwogen, of het geen aanbeveling zou verdienen het Hoofdbestuur der Partij voor te stellen een nieuwe commissie tot bestudering van dit vraagstuk in te stellen. Er bestaat echter reeds een commissie tot bestudering van het processie-vraagstuk. De Voorzitter zou nu willen voorstellen deze commissie een wat bredere samenstelling te geven en mede aan haar op te dragen het vraagstuk van de subsidiëring van kerkenbouw te bestuderen. Spr. meent dat wanneer de vergadering zich hiernede kan verenigen aan het verzoek van de afdeling Amsterdam zal zijn voldaan.

De vergadering kan met dit voorstel instemmen, zodat aldus is besloten.

De voorzitter neemt aan, dat de vergadering zich in het algemeen wel met het ontwerp-Gemeenteprogram kan verenigen, zodat dit program thans definitief is vastgesteld. Hij richt een woord van dank tot de commissie-Simons en tot de Vereniging van Staten- en Raadsleden voor de vele verrichte werkzaamheden.

Punt 14 van de Agenda luidt: Benoeming van een Voorzitter.

Als enig kandidaat is gesteld Prof. mr. P.J. Oud te Rotterdam door de afdelingen Groningen en Mieringermeer.

Aangezien tegencandidaten ontbreken wordt overeenkomstig artikel 42 van het Huishoudelijk Reglement Prof. mr. P.J. Oud zonder stemming als Voorzitter benoemd.

De Voorzitter dankt voor het in hem gestelde vertrouwen en spreekt de hoop uit, dat het hem nog een aantal jaren gegeven mag zijn, deze functie te vervullen.

Aan de orde wordt gesteld punt 15 van de Agenda:
Benoeming van een lid van het Dagelijks Bestuur.

Tevens punt 16 van de Agenda: Benoeming van vier
(inmiddels gewijzigd in vijf) leden van het Hoofdbestuur.

Alvorens het woord aan de verschillende sprekers te
geven, teneinde de gestelde kandidaten aan te bevelen,
maakt de Voorzitter de samenstelling van het stembureau
bekend, t.w.:

Mej. mr. A. Nagtglas Boot	- Groningen
Mr. P. Nagtegaal	- Amsterdam
Drs. A.A.C. Reedijk	- 's-Gravenhage

De heer J.K. Fredrikze (Arnhem) zou als candidaat
voor het Dagelijks Bestuur willen aanbevelen de heer
mr. J.J.C.R. van der Bilt te Amsterdam, omdat het naar
de mening van de Centrale Arnhem goed zou zijn, indien
in het Dagelijks Bestuur iemand uit Amsterdam een plaats
zou hebben.

Als candidaat voor het Hoofdbestuur zou spr. willen
aanbevelen de heer mr. S. Willinge Gratama te Wapenveld,
die reeds verschillende malen bijna tot lid werd gekozen.
De Kamercentrale Arnhem heeft het voorstel van de heer
Kamp om de uitbreiding van het Hoofdbestuur reeds onmid-
delijk ingang doen vinden met sympathie begroet en hoopt,
dat dit ertoe zal leiden, dat de heer Willinge Gratama
deel zal gaan uitmaken van dit bestuur.

De heer mr. J.J. Schuttevaer (Utrecht) laat een woord
van aanbeveling horen voor de heer mr. D. Schuitemaker
te Utrecht, die tot de progressieve vleugel van de V.V.D.
behoort en een bekende figuur is in het bedrijfsleven.
Spr. verzoekt de aanwezigen voor de vacature in het
Dagelijks Bestuur hun stem uit te brengen op deze candi-
daat.

Voor de vacatures in het Hoofdbestuur vraagt spr.
aandacht voor het Zuiden des lands, opdat ook hieruit
een vertegenwoordiger zitting in het Hoofdbestuur zal
krijgen. Spr. beveelt daarom de heer mr. E.H. Toxopeus
te Breda in de aandacht der vergadering aan.

De heer L. Vergeer (Hatten) laat een woord van warme
aanbeveling klinken ten gunste van de heer S. Willinge
Gratama en wekt de aanwezigen op voor de verkiezing van
een Hoofdbestuurslid hun stem op deze candidaat uit te
brengen.

De heer mr. Th. Bakker ('s-Gravenhage) beveelt
mr. D.J. van Gilse te 's-Gravenhage, candidaat voor een
Hoofdbestuurszetel, in de belangstelling der vergadering
aan. Reeds bij een vorige verkiezing van Hoofdbestuurs-
leden werd mr. Van Gilse candidaat gesteld; toen werd
hij echter niet verkozen. Bij die gelegenheid werden zijn
uitstekende kwaliteiten door spr. uitvoerig toegelicht,
zodat hij meent nu te kunnen volstaan met te zeggen, dat
wanneer stemming op mr. Van Gilse tot zijn benoeming zal
leiden, dit een uitstekende keuze zal blijken te zijn.

Mevrouw G. Doornbos-Oosting behoeft de vele goede
kwaliteiten van mejuffrouw mr. J.L.M. Toxopeus Pott te
Delfzijl niet nader toe te lichten, deze zijn genoegzaam
bekend. Zij hoopt, dat de vergadering deze niet zal vergeten
en er bij de stemming voor de vacatures in het Hoofdbestuur
rekening mede zal houden.

Hierna gaat de vergadering tot schriftelijke stemming
over.

Punt 17 van de Agenda: vermeldt: Het Defensievraagstuk.

De over dit onderwerp gehouden inleidingen door de heren drs. H.A. Korthals, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en mr. H. van Riel, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, zijn als bijlagen V en VI bij de notulen gevoegd.

Na deze inleidingen dankt de Voorzitter de beide heren voor hun voortreffelijke redevoeringen. De problemen rond het defensievraagstuk, die veler belangstelling hebben, zijn de vergadering helder en duidelijk voor ogen gesteld. Spr. meent, dat het Hoofdbestuur zich gelukkig mag prijzen de beide inleiders hiertoe te hebben gevonden.

Hierna stelt de Voorzitter de gelegenheid tot discussie open.

De heer H.M. Dijkman, beroepsofficier, gedetacheerd in West-Duitsland, dankt allereerst de beide sprekers voor hun voortreffelijke inleidingen en meent, dat het Hoofdbestuur met dit onderwerp een zeer gelukkige keuze heeft gedaan. Spr., die actief officier is, en de verschillende artikelen over dit onderwerp in het weekblad der Partij heeft gelezen, is persoonlijk dankbaar, dat dit vraagstuk aan de orde is gesteld en wil zich nu een enkele opmerking hierover veroorloven. Wat de diensttijd betreft inderdaad is het oneconomisch, dat de dienstplichtigen na 18 maanden oefening niet meer gebruikt worden; het bedrijfsleven, dat hen node afstond, heeft hen weer nodig. Ieder jaar verdwijnt 30% van het personeel uit de sterkte hetgeen van grote betekenis voor het leger moet worden geacht. Een vaste en niet te kleine beroepskern zou naar spr.'s mening zeer belangrijk zijn en de paraatheid zeer ten goede komen.

Het pleidooi van de heer Korthals om aan iedere onderofficier de kansen te geven officier te kunnen worden, heeft geheel zijn instemming; goede onderofficieren hebben vaak de capaciteiten in zich een uitstekend officier te worden en hiermede kan worden aangetoond, dat ook eeneenvoudig man, die niet de kans heeft gehad een officiersopleiding te volgen, toch als zodanig zijn taak goed kan vervullen.

Als laatste punt noemt de heer Dijkman de militair integratie in NATO-verband, die hij bevredigend acht. Spr. zelf is gedetacheerd bij een geallieerde staf en weet uit ervaring, dat de samenwerking met officieren uit andere landen, ook met de Duitse officieren, zeer prettig is; men is hiermede op de goede weg. De heer Dijkman hoopt, dat de integratie bij de strijdkrachten een voorbeeld zal blijken te zijn voor integratie op ieder gebied in West-Europa.

De Voorzitter is zeer verheugd te vernemen, dat na de moeilijkheden, die de onderlinge samenwerking kort na de oorlog opleverde, deze thans, ook met de Duitsers, zo zeer verbeterd is. Hij spreekt de hoop uit, dat men op de wijze zal voortgaan, want de onderscheidene landen hebben elkaar nu eenmaal al te zeer nodig.

Vervolgens maakt de Voorzitter de uitslag van het stembureau bekend.

Voor de vervulling van de vacature in het Dageelijks Bestuur werden uitgebracht op:

mr. J.J.C.R. van der Bilt	291 stemmen
mr. D. Schuitemaker	145 stemmen

zodat de heer mr. J.J.C.R. van der Bilt gekozen kan worden verklaard. De heer Van der Bilt aanvaardt zijn benoeming tot lid van het Dagelijks Bestuur.

Wat de stemming voor de vijf leden van het Hoofdbestuur betreft, uitgebracht werden 2190 stemmen volgens de navolgende verdeling:

mr. F. le Coultre	39	stemmen
mr. D.J. van Gilse	326	"
drs. L. Leopold	13	"
H. Machielsens	25	"
ir. L.G. Oldenbanning	427	"
mr. Th. Rijnberg	6	"
Ir. M.J. Stoel Feuerstein	406	"
Mej. mr. J.E.H. Toxopeus Pott	424	"
mr. E.H. Toxopeus	329	"
mr. S. Willinge Gratama	190	"

De kiesdeler is 438, de absolute meerderheid bedraagt 220, zodat tot leden van het Hoofdbestuur zijn gekozen mr. D.J. van Gilse, ir. L.G. Oldenbanning, ir. M.J. Stoel Feuerstein, mej. mr. J.E.H. Toxopeus Pott en mr. E.H. Toxopeus.

De Voorzitter wenst de nieuwe en herbenoemde leden van Dagelijks Bestuur en Hoofdbestuur geluk. De niet aanwezige leden zullen schriftelijk van hun benoeming, resp. herbenoeming in kennis worden gesteld. Spr. hoopt dat de nieuw benoemde leden op even voortreffelijke wijze als de aftredende in beide besturen zullen werken. De nieuwe samenstelling van het Hoofdbestuur geeft alle reden in de toekomst een uitstekende samenwerking te verwachten.

De Voorzitter dankt vervolgens de leden van het stembureau voor de verleende medewerking en de aftredende leden van Dagelijks Bestuur en Hoofdbestuur, resp. de heren T.J. Twijnstra en dr. M.P. Vrij, voor hun werkzaamheid gedurende vele jaren in deze besturen, waarbij hij het betreurt, dat beiden hebben gemeend geen herbenoeming meer te moeten aanvaarden.

Hierna schorst de Voorzitter de vergadering tot 2 uur n.m. teneinde de aanwezigen in de gelegenheid te stellen de koffiemaaltijd te gaan gebruiken.

Om 2 uur n.m. heropent de Voorzitter de vergadering en geeft het woord aan de algemeen secretaris der Partij, de heer D.W. Dettmeijer.

De heer Dettmeijer leest de vergadering voor een door hem ontvangen brief van mevrouw A. Fortanier-de Wit, die zeer tot haar spijt niet ter vergadering aanwezig kon zijn, luidende:

"Zeer geachte Secretaris,

"Voor Uw brief, namens het Hoofdbestuur aan mij gericht, zeg ik U hartelijk dank. Mijn dank wil ik tevens betuigen aan het Secretariaat van de Partij, in het bijzonder aan mevrouw van Everdingen en de heer Van Vlaarding, en aan de besturen van de afdelingen."

"Wat de laatste betreft heb ik mij nogal eens bezwaard gevoeld, dat ik slechts weinige van de vele uitnodigingen om een spreekbeurt te vervullen, heb kunnen aanvaarden. Het begrip, waarop ik altijd weer bleek te kunnen rekenen, heeft mij vaak diep getroffen."

"Dat ik het boeiende werk, dat het politieke leven met zich meebrengt, zo lang heb kunnen verrichten, dank ik niet in het minst aan de Partij, die mij altijd op zo hartelijke wijze is tegemoetgetreden."

"Het zal U niet verwonderen, dat ik hier in het

"openbaar, zij het dan ook schriftelijk, nog eens uit-
"spreek, wat ik binnenskamers reeds eerder mocht doen."

"De Tweede Kamerfractie heeft al die jaren be-
"staan uit hardwerkende mensen, die hart hebben voor de
"zaak, waarvoor zij staan, onder leiding van een voor-
"zitter met een gezag als weinigen in den lande. Het is
"mij een groot voorrecht geweest zo vele jaren daarvan te
"hebben mogen deel uitmaken".

"Het spijt mij, dat de datum van onze jaarverga-
"dering het mij niet mogelijk maakt deze bij te wonen,
"Volgende keren hoop ik weer aanwezig te kunnen zijn".

"Dat ook in het komende verenigingsjaar de
"Volkspartij voor Vrijheid en Democratie moge groeien
"en bloeien!"

"Dat de s.s. verkiezingen zullen doen blijken,
"dat Nederland steeds beter gaat begrijpen, dat Vrijheid,
"Verantwoordelijkheid en Sociale Gerechtigheid in de
"V.V.D. belichaamd zijn: daarvan ben ik overtuigd!"

De Voorzitter drukt zijn spijt uit, dat Mevrouw
Fortanier niet persoonlijk in deze vergadering aanwezig
kan zijn.

Spr. herhaalt hetgeen hij ook bij haar afscheid
van de Kamerfractie heeft gezegd, n.l. dat het bedanken
van mevrouw Fortanier voor het Kamerlidmaatschap een
groot gevoel van teleurstelling heeft teweeggebracht, al
eerbiedigt men natuurlijk volkomen de motieven die haar
tot dit besluit hebben geleid. De Tweede Kamerfractie
verliest in haar - aldus de Voorzitter - een van haar
voortreffelijke krachten. Zij is gedurende twaalf jaar
lid van de Tweede Kamer geweest, bij de eerste verkiezi-
ngen na de oorlog in 1946, gekozen. Mevrouw Fortanier kwam
voort - spr. moge hieraan herinneren - uit de kring der
liberale jongeren van voor de oorlog. Spr. kende mevrouw
Fortanier toen al, maar hij kon op dat moment niet ver-
moeden, dat de betrekkingen zo zouden worden als zij nu
zijn. De samenwerking met mevrouw Fortanier is altijd
buitengewoon goed geweest. Zij was zeer gezien en deed
het Kamerwerk voortreffelijk. Zij combineerde vele eigen-
schappen, hetgeen vooral bij een vrouwelijk Kamerlid van
belang is. Zij was in een discussie er altijd dadelijk
volkomen in, en wist precies het juiste woord te vinden,
waarvan haar interrupties, wanneer de Minister van Onder-
wijs sprak, wel een duidelijk voorbeeld zijn. Nogmaals,
de Voorzitter vindt het zeer jammer, dat zij haar plaats
heeft verlaten. Zij blijft gelukkig lid van onze Partij
en zal op velerlei wijze nog veel voor de Partij kunnen
en willen doen. Spr. hoopt, dat zij in volgende jaren
tot de trouwe bezoeksters der jaarvergaderingen zal be-
horen en stelt de vergadering voor uit aller naam het
navolgende antwoord-telegram aan Mevrouw Fortanier te zenden

"De Algemene Vergadering van de Volkspartij
"voor Vrijheid en Democratie op zaterdag 1
"maart 1953 te Hengelo bijeen, brengt U harte-
"lijk dank voor al hetgeen door U als lid van
"de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor de
"Partij is verricht.
"De Partij is verheugd, dat U in de toekomst
"nog menigmaal haar Algemene Vergaderingen
"zult bijwonen. U zult daar behoren tot dis-
"genen, die op deze vergaderingen het aller-
"welkomst zijn.

Oud - Voorzitter
Dettmeijer - Alg. Secretaris."

De Vergadering betuigt door luid applaus haar warme
instemming.

De Voorzitter stelt nu aan de orde punt 18
van de Agenda: Bespreking van het beleid der

Kamerfracties.

De heer dr. J.C. van Zoelen (Amsterdam) spreekt grote waardering uit voor het werk van onze volksvertegenwoordigers in Eerste en Tweede Kamer. Hij drukt er zijn grote spijt over uit, dat dit voortreffelijke werk zo onvoldoende voor het voetlicht komt, eensdeels omdat de Partij niet over een eigen pers beschikt, anderdeels omdat de bladen vaak slechts zeer summier melding van maken.

Een verdere vraag, die de afdeling Amsterdam bezig houdt is, waarom inzake de belastingverhoging de mening der fracties verdeeld was. Spr. kan begrijpen, dat men uit financieel-economische overwegingen in het licht der bestedingsbeperking besluit om vóór belastingverhoging te stemmen, maar is dit uit principieel en propaganda-ogpunt te verdedigen? De afdeling Amsterdam propageert reeds jaren de leuze: onlaag met de belastingen! Dit in overeenstemming met het tot heden gevoerde beleid der Kamerfracties. Deze uitzondering heeft de afdeling Amsterdam zeer bevreemd en gevreesd wordt, dat het kiezerscorps hierdoor in verwarring zal worden gebracht. Gaarne zal spr. hieromtrent inlichtingen ontvangen.

De afdeling Groningen, die gevraagd heeft ^{bij} dit agendapunt te mogen spreken, ziet van dit voornemen af.

De afdeling Haarlem ziet eveneens af van haar voornemen om het woord te voeren, omdat van de door deze afdeling tevoren opgegeven punten van bespreking punt a (belastingverhoging) reeds door de afdeling Amsterdam toegelicht is.

Punt b: "Waarom hebben de hogere ambtenaren wel salarisverhoging gekregen en de lagere niet?", behoeft geen nadere toelichting. De afdeling Haarlem zal gaarne het antwoord van de Kamerfracties vernemen.

Namens de afdeling Hattum brengt mr. L.F. Canté het anti-kolonialisme ter sprake, dat na de tweede wereldoorlog zo zeer in de belangstelling is gekomen, z.i. gepropageerd door de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie, die beiden geen koloniën bezitten. Er wordt gesproken van koloniale uitbuiting; men beseft echter niet, dat alles wat ondernomen werd, ook de inlandse bevolking ten goede kwam. De koloniserende mogendheden hebben verantwoordelijkheid t.o.v. de door hen bestuurde volken op zich genomen en in dit licht gezien zal Nederland zijn gezag over Nieuw-Guinea dienen te handhaven en noch met de huidige noch met een andere regering in Djakarta in onderhandeling moeten treden. Zelfbestuur voor Nieuw-Guinea is een zaak tussen dit land en Nederland, en eerst wanneer men zich in Nieuw-Guinea uitsprekt voor een bestuur vanuit Indonesië kan over een overdracht aan Indonesië worden gesproken.

In de zaak van de Zuid-Molukken herinnert spr. eraan, dat de Zuid-Molukken in 1946 onder voorbehoud tot de deelstaten zijn toegetreden, om in 1950, toen de deelstaat Oost-Indonesië werd opgeheven, van dit voorbehoud gebruik te maken en zich soeverein te verklaren. Spr. acht het de plicht van Nederland om de Republiek der Zuid-Molukken als soevereine staat te erkennen en stelt tot besluit van zijn betoog, dat het de taak van de V.V.D. is duidelijk tot uitdrukking te brengen:

- a. dat de kwestie van de soevereiniteit van Nieuw-Guinea geheel los van de verhouding Nederland-Indonesië dient te worden beschouwd;
- b. dat zij zich onvoorwaardelijk achter de Republiek der Zuid-Molukken stelt.

De heer dr. H.C. Geerling, namens de afdeling Rotterdam sprekende, vraagt hoe het staat met de

liberale invloed in de organen van de E.E.G., welke nu sedert 1 januari j.l. een feit is geworden. De invloed van de liberale gedachte kan door de bekwaamheid van hen, die haar uitdragen, zeer groot zijn, ook al door de omstandigheid, dat die invloed wordt uitgeoefend via andere organen dan de volksvertegenwoordiging. Zijn onze contacten in internationaal verband echter even goed als in nationaal verband? Spr. heeft de indruk, dat de liberale invloed in de E.E.G. onvoldoende tot uitdrukking komt. Hij vraagt zich af, of hij gewijzigde omstandigheden onze vertegenwoordiging in de internationale organisaties niet moet worden herzien. Gaarne verneemt spr. hieromtrent de mening der fracties.

Een tweede punt, dat voornamelijk de middenstand in de afdeling Rotterdam bezighoudt, is de activiteit van de Consumentenbond, in welks hoofdbestuur het lid van onze Tweede Kamerfractie, mevrouw Ten Broecke Hoekstra, zitting heeft. Spr. vraagt of dit de instemming der fractie heeft en hoe zij staat tegenover de activiteiten van deze bond.

De heer J.F. Repko (Winschoten) vraagt, naar aanleiding van de onlangs in de pers verschenen cijfers inzake het voor Groningen beschikbaar gestelde bouwvolume; de speciale aandacht van de fracties voor de bevordering van de woningbouw in het Industrieschap Oostelijk Groningen.

De heer J. Key (Delft) brengt ter sprake het stemmen van een deel van de Eerste Kamerfractie tegen het Euromarktverdrag. Z.i. heeft men daarbij meer gelet op economische aspecten van het verdrag dan op de politieke achtergrond. Spr. is de heer Van Riel, alhoewel de heer Van Riel toch heeft gemeend, zijn stem aan dit wetsontwerp niet te mogen onthouden, omdat hij de politieke gevolgen bij een verwerping wel kon overzien, dankbaar voor het door hem ingenomen standpunt.

In zijn openingsrede - aldus spr. - heeft de Voorzitter bij de behandeling van de buitenlandse politiek het zich stellen op basis der realiteit besproken. Spr. heeft de indruk, dat velen, bij hun bezwaren tegen de Euromarktverdragen de realiteit uit het oog verliezen. Ook kan men de realiteit wel en niet goed gebruiken. Dit nu wil spr. betrekken op de uitvoering der verdragen. Geschiedt deze wel op basis van realiteit? In de nieuwe Assemblée, die boven de Europese instellingen zal staan, heeft Nederland 14 zetels gekregen; hoeveel hiervan zullen door liberalen worden bezet? En hoe staat het met de vertegenwoordiging in het Economisch-Sociaal Comité? Zij, die hiervan deel zullen uitmaken, dienen constructieve Europeanen te zijn. De heer Key vraagt waakzaamheid van de fracties ten aanzien van de afvaardiging naar deze lichamen.

Wat de vrijhandelszone betreft wil spr. gaarne vernemen hoe de Kamerfracties hiertegenover staan. De heer Key besluit zijn betoog met de opmerking, dat het hem bekend is, dat zeer velen buitengewoon passief tegenover de Europese zaak staan. Met name heeft hij de indruk, dat de leiding van onze Partij deze zaak als minder dringend ziet dan de leden. Z.i. mag hierover geen verschil van inzicht bestaan tussen leiding en leden der Partij. Hij hoopt dan ook op dit punt te zullen worden gerustgesteld.

De heer mr. J. Wilkens (Wassenaar) vraagt op welke gronden de Tweede en Eerste Kamerfractie verschillend over de Pachtwet stonden.

De heer J. van der Bij (Velp) meent, dat bij de behandeling der huurwetten onze Tweede Kamerfractie er meer de nadruk op had moeten leggen, dat de blokkering der huurgelden en de lage rentevergoeding een groot onrecht was. Hij vraagt of de V.V.D. als oppositiepartij niet sterk kan aandringen op de blokkering der gelden met een rentevergoeding van 6%. Z.i. zou hierin voor ons een goede propaganda liggen.

Verder vraagt spreker, in verband met de overheidsbemoedigen om de werkloosheid te bestrijden, om van de zijde van de V.V.D. met een liberaal program tot stimulering van de werkgelegenheid in de particuliere bedrijven te komen.

In de particuliere sector is weinig geld beschikbaar; er worden nog steeds zeer hoge belastingen geheven, de Staat zit goed in het geld, voor de kleine ondernemingen zouden echter financieringsmogelijkheden geschapen moeten worden. Zou een langlopende obligatielening met kleine coupures hier uitkomst kunnen brengen? Spr. vraagt hiervoor de aandacht der fracties.

Mevrouw J. Ebens- de Vries (Arnhem) heeft in de pers gelezen, dat de Nederlandse regering overweegt om op aandrang van de Duitse Bondsrepubliek het Verdrag van Mannheim los te laten, teneinde op die wijze tot een betere onderhandeling over de Rijngeschillen te komen. Gaarne zal zij hieromtrent nadere inlichtingen ontvangen.

De heer M.D. Scheer (Heemstede) vraagt aandacht voor een probleem rond de tweede woningbouwlening. Minister Struycken heeft een radio-rede gehouden om deze lening bij het publiek te introduceren, waarbij hij zeide, dat deze lening geheel gebruikt zou worden voor het bouwen van nieuwe woningen. In Heemstede b.v. is voor 2 miljoen ingeschreven, want men wil daar premie-woningen bouwen. Nu komt echter het bericht, dat de Minister heeft bepaald, dat premiewoningen hiervan uitgesloten zijn. Spr. noemt dit volksbedrog, de Minister heeft in zijn rede gesproken over woningen en geen voorbehoud gemaakt. Hoe denken de Kamerfracties hierover?

De heer W. van Dijk (Nijmegen) brengt de bestedingsbeperking en haar gevolgen ter sprake.

Als een soort vicieuze cirkel of het spannen van het paard achter de wagen, zou men de uitwerking hiervan kunnen beschouwen.

Men begint - aldus spr. - met het onthouden van de middelen, die nodig zijn om de groeiende bevolking van ons land, waarbij de jeugdige werkers vooral niet moeten worden vergeten, aan het werk te houden, waardoor de werkgevers gedwongen worden de werknemers wegens gebrek aan werk te ontslaan. De hierdoor ontstane werkloosheid, waarvan men de slachtoffers tegenwoordig betitelt met het mooie woord arbeidsreserve, tracht men dan te bestrijden door het vinden van diverse werkobjecten, die minder urgent zijn dan de werkzaamheden, waarmee deze werklozen voordien bezig waren, waardoor de gelden, die zonder bestedingsbeperking ons gehele land ten goede kwamen, thans worden verbruikt op een wijze, die niet strookt met de ernst van de tijd, waarin wij ons thans bevinden en welke benodigde gelden weer door middel van de belastingschroef moeten worden uitgeperst.

Zijn de Kamerfracties niet van oordeel, dat de betreffende ministers in de Staten-Generaal onder het oog moet worden gebracht, dat deze wijze van waken niet strookt met de belangen van ons land en dat hierdoor wordt bevorderd, dat rijks gelden op een niet-verantwoorde wijze worden besteed?

Een tweede kwestie, die spr. onder de aandacht van de Kamerfracties wil brengen is de toepassing van de A.O.W. op de ambtenarenpensioenen. In de Pensioenwet 1922 - zo zegt de heer Van Dijk - staan bepalingen volgens welke een ambtenaar door het betalen van een pensioenpremie na verloop van tijd in het bezit kan worden gesteld van pensioen. Bij de inwerking treding van de Algemene Ouderdomswet blijkt deze o.a. de bepaling te bevatten, dat een ambtenaar, die in het bezit van een algemeen ouderdomspensioen wordt gesteld, daarvan per dienstjaar 2% moet derven, tot een maximum van 80%. Deze discriminatie geldt niet voor iemand, die buiten de ambtelijke sfeer pensioen geniet, hoewel ook de ambtenaar het volle pond aan premie voor zijn ambtenarenpensioen heeft betaald. Dit werkt des te meer fnuikend voor die ambtenaren, die niet aan hun volle 40 dienstjaren kunnen komen en daardoor de mogelijkheid van aanvulling tot een voor hen behoorlijk bedrag missen.

Zijn de fracties niet van oordeel, dat deze discriminerende bepaling in dier voege gewijzigd dient te worden, dat toepassing van deze aftrek van 2% voor elk dienstjaar niet of althans niet ten volle dient te

geschieden, zolang voor de betreffende ambtenaar de som van eigen pensioen en algemeen ouderdomspensioen tezamen niet de grens van 70% van zijn basissalaris overtreft, en is de mogelijkheid aanwezig om zulks in de Staten-Generaal aanhangig te maken?

De heer Van Dijk besluit zijn betoog met de mededeling dat bij de aankondiging van de uitgifte van de rentespaarbrieven in 1957 werd vermeld, dat de opbrengst van deze leningen zou dienen ter financiering van de woningbouw in de ruimste zin, teneinde het de gemeenten mogelijk te maken het hare bij te dragen tot de huisvesting van de vele gezinnen, die aan een woning behoefte hebben, hetgeen dus betekent, dat dit geld zou worden besteed voor het alsnog bouwen van huizen, scholen e.d. Daarvoor hebben vele Nederlanders hun geld geofferd en deze rentespaarbrieven genomen. De meesten van hen hebben daarover echter alleen maar een courantenberichtje gelezen of een radio-uitzending gehoord. Zeer weinigen hebben het prospectus hierover gehad, laat staan gelezen, en zeer weinigen - zelfs velen, die in het openbaar het nemen van deze spaarbrieven hebben aanbevolen, kenden deze bepaling niet - hebben gelezen, wat verder nergens uit kon blijken, dat deze gelden in de eerste plaats zouden worden gebruikt om de ter zake van reeds uitgevoerde bouwwerken aangegane schulden te consolideren.

/in

Zijn de fracties niet van mening, dat door het stelselmatig verzwijgen van deze omstandigheid de burgerij is misleid en achten zij termen aanwezig hierover/de Staten-Generaal te spreken en te bewerkstelligen, dat voor het consolideren van de betreffende schulden naar andere middelen wordt uitgekeken en dat de hiervoor geschetste aantrekking van gelden alsnog zal worden bestemd om daarmee thans woningen, scholen en dergelijke urgente bouwwerken te doen uitvoeren?

De heer mr. D.F. Went (Leeuwarden) vertolkt de behoefte van de Centrale Leeuwarden om nogmaals te getuigen van de grote waardering voor het werk der Kamerfracties, en wel in het bijzonder voor de magistrale rede van prof. Oud bij de algemene beschouwingen. Gaarne zou hij willen pleiten voor uitgifte hiervan in brochurevorm.

Waardering heeft spr. ook voor het optreden van mevrouw Schouwenaar-Franssen in de Eerste Kamer in de vorm van het stellen van vragen aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen over de enquête onder de schooljeugd inzake de vrijetijdsbesteding. Dit was een zich mengen van de overheid in persoonlijke aangelegenheden en een bedreiging van de individuele jeugd; z.i. heeft de Minister hierop onvoldoende geantwoord.

Wat de kwestie van de Republiek der Zuid-Molukken betreft, spr. staat hier zeer sympathiek tegenover en heeft grote waardering voor wat onze vertegenwoordigers in de Kamers hiervoor doen. Hij acht echter de erkenning van de Republiek thans niet opportuun. Mede in het belang van de Republiek zou men nu een afwachtende houding moeten aannemen. Wel dringt spr. er bij de Kamerfracties op aan de zaak met de grootste aandacht te volgen en zondig stappen te ondernemen.

. dan

Prof. mr. A.N. Molenaar, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en voorzitter van de Eerste Kamerfractie, de sprekers antwoordend, zet eerst uiteen, dat hierbij enige reserve in acht genomen dient te worden. De verschillende vragen die spr. heeft beluisterd, houden in eerste instantie een geformuleerd verzoek aan de Tweede Kamerfractie in, zodat de Eerste Kamerfractie hierop niet behoeft in te gaan en zich kan beperken tot een korte weergave van het door haar in te nemen standpunt. De verhouding van de Tweede Kamerfractie tot deze vergadering is een andere dan die van de Eerste Kamerfractie. De Eerste Kamer is alleen/bevoegd tot het uitspreken van een oordeel, wanneer een ontwerp van wet de Tweede Kamer heeft gepasseerd.

Het algemeen politiek beleid wordt dus door de Tweede Kamer bepaald.

Wat de behandeling van het E.E.G.-Verdrag betreft, inderdaad heeft de fractie hier voor een moeilijke beslissing gestaan. Wie de rede van de heer Van Riel in de Eerste Kamer heeft gelezen, zal daaruit de bezwaren hebben gezien, die in de fractie tegen het verdrag bestonden. Ook is de vraag opgeworpen, of men aan politieke boven economische overwegingen de voorkeur moest geven. Men betwijfelde of de regering flink genoeg zou zijn om haar standpunt te verdedigen. Het supra-nationale karakter maakt het mogelijk, dat beslissingen worden genomen ook tegen de mening van een der deelnemende staten in. Het blijft een touwtrekken van de regeringen om de nationale belangen veilig te stellen. Daar er geen reserves zijn gemaakt bij ondertekening van het verdrag, blijkt hieruit wel heel duidelijk, dat de regering slap is opgetreden. De vraag is dus, of onze economische belangen in de toekomst wel veilig zullen zijn. Spr. heeft de persoonlijke ervaring, dat in het Benelux-Parlement zeer opbouwend werk kan worden verricht. Hoewel het verdrag reeds ter parafering en tekening is voorgelegd is critiek hierop mogelijk; wanneer wij er nadrukkelijk op staan, dat aan onze wensen aandacht wordt geschonken, kan een geparafeerd verdrag, alvorens ter tekening te worden voorgelegd, hier nader worden gezien.

Wat de verhouding tot Nieuw-Guinea en Indonesië betreft, spr. heeft zich bij de algemene beschouwingen in de Eerste Kamer van een diepgaande behandeling van dit probleem onthouden, te meer, omdat de algemele toestand in Indonesië deplorabel is en er momenteel geen verbindingen bestaan. De fractie bepaalde haar standpunt met inachtneming van de verhoudingen van het ogenblik. Het is niet mogelijk nu reeds beschouwingen van vooruitlopende aard te houden.

Spr. is het met de heer Went eens, dat de vragen van mevrouw Schouwenaar zeer onbevredigend door de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen zijn beantwoord. Bij de behandeling van de begroting van dit departement zal hierop nader worden teruggekomen.

Prof. Molenaar deelt de vrees, die bestaat ten aanzien van de betekenis, die kan worden toegekend aan de inschakeling van de consumentenvertegenwoordiging bij de publiekrechtelijke bedrijfsorganen. Bij de behandeling van de begroting van Binnelandse Zaken, Bezitsvorming en P.B.O. is hierover gesproken. De fractie stelt zich op het standpunt, dat de mening van de consument in de bedrijfsorganen wel tot uitdrukking mag komen, doch dit moet niet geschieden in de vorm van een bond, die onder socialistische leiding staat, of waarvan de vakorganisaties verkondigen, dat het hun standpunt is, dat in p.b.o.-verband wordt kenbaar gemaakt. Voorlichting is inderdaad nodig, maar dan geen eenzijdige voorlichting.

De heer Van Zoelen antwoordend deelt spr. mede, dat bij de wetsontwerpen tot belastingverhoging de Tweede Kamerfractie wel aanleiding heeft gevonden om vóór te stemmen, doch dat in de Eerste Kamer politieke overwegingen geen rol hebben gespeeld en men zuiver op financieel-economische gronden tegen heeft gestemd, waarbij men niet uit het oog moet verliezen, dat tussen behandeling van het wetsontwerp in Tweede en Eerste Kamer een tijdsverloop van vier maanden lag, gedurende welke de betalingsbalans wel is verbeterd.

Wat de bestrijding van de werkloosheid betreft, de fractie is van oordeel, dat deze dient te geschieden met normale maatregelen, in de eerste plaats het bedrijfsleven steunend en tot verhoogde produktie leidend en niet door de uitvoering van minder urgente werken.

Naar aanleiding van de vraag van de heer Wilkens over de houding van de Eerste en Tweede Kamerfractie t.o.v. de Pachtwet deelt Prof. Molenaar mede, dat een deel van de fractie vóór het ontwerp was en een ander deel er tegen.

De overwegingen van de voorstanders waren, dat het ontwerp een verbetering t.o.v. de wet van 1941 betekent. De tegenstemmers meenden echter, dat het ontwerp een zodanige uitholling van de eigendom inhoudt, dat zij het op grond daarvan volkomen onaanvaardbaar achtten en van mening waren dat de regering met een nieuw ontwerp voor een Pachtwet zou moeten komen. Het amendement-Egas, dat de landbouwkundige toetsing invoerde en dat door de Tweede Kamer werd aanvaard, ontmoette veel bezwaren bij verschillende leden der Eerste Kamerfractie, waarvan zij blijk gaven door tegen te stemmen. Ook tegen de bepaling in het wetsontwerp, dat door de Pachtkamer een andere pachter kan worden aangewezen dan degene, die in een pachtovereenkomst wordt genoemd, hadden zij grote principiële bedenkingen, omdat hierin van staatsdirigisme wordt blijk gegeven. Eveneens bestonden bezwaren tegen de verbodswetgeving met ontheffingsmogelijkheid, omdat hierdoor de rechtszekerheid wordt aangetast. Als voorbeelden noemt spr. het niet mogen verkopen van hooi en vee zonder toestemming van de Pachtkamer, verder de Hamsterwet, die nog altijd geldt, hoewel er al lang niet meer gehamsterd wordt. Vlak na de oorlog waren t.a.v. lonen en prijzen bepaalde maatregelen nodig, maar vanaf het ogenblik, dat grotere vrijheid mogelijk is, moet dit het bedrijfsleven gegeven worden.

De heer mr. H. van Riel, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, meent eveneens, dat de beste politiek om de werkloosheid te bestrijden niet gelegen is in de uitvoering van incidentele waken, maar in het verstrekken van opdrachten aan het bedrijfsleven.

De heer Van der Bij antwoordend licht spr. toe, dat een onmiddellijke vrijgeving der geblokkeerde huurgelden tot een ontzetting in het bedrijfsleven op het gebied van lonen en prijzen zou leiden. Wat de suggestie tot uitgifte van een obligatielening betreft, dit zou een enorme druk op de obligatiemarkt teweeg brengen.

De heer Van Riel kan de heer Key toezeggen over het individueel klachtrecht binnenkort in de Eerste Kamer iets te zullen zeggen. Spr. is juist met een studie over deze materie gereedgekomen. Wat de vrijhandelszone betreft, dit is een ingewikkeld probleem. De Euromarkt komt nu gedeeltelijk in werking; de Nederlandse produkten vinden nu wel een ruimere markt, maar zijn ook aan grotere concurrentie blootgesteld en wel voornamelijk van landen, die goedkoper kunnen invoeren dan wij. Ook onze monopolieheffing op bepaalde goederen komt onze concurrentiepositie niet ten goede. Als liberalen zouden wij de vrijhandelszone gaarne toejuichen, de consequenties moeten echter nauwkeurig worden onderzocht.

De belangstelling voor de vraagstukken, verband houdende met de Euromarkt is, naar spr. heeft bemerkt, zeer groot; men probeert hierbij tot vrijere meningsvorming te komen en niet de zwakke kanten buiten beschouwing te laten. De Euromarkt verkeert echter nog in de fase van technische opbouw. Nu de verdragen zijn geaccepteerd moet Nederland eruit halen wat erin zit. Er zullen veel contacten moeten worden gelegd op Europees niveau, niet alleen contacten binnen de liberale fracties, doch ook met hen, die het ambtelijk werk doen.

Spr. antwoordt mevrouw Ebens-de Vries, dat het Verdrag van Mannheim voor Nederland een dwingend probleem is. De fractie zal hieraan alle aandacht geven - de vervoersproblemen zijn bepaald een levensbelang - zodra de kwestie meer concreet is. De Rijngeschillen lopen al vijftig jaar, al die tijd is er een grote groep in Duitsland, die van het verdrag af wil, maar het verdrag bestaat nog steeds en heeft bewezen voor Nederland vaak juridische waarde te hebben.

De heer Van Riel meent, dat het betoog van de heer Canté de gevoelens van velen in de Partij vertolkt. Alles wat momenteel in Indonesië gebeurt, werkt enorm op de emoties; het is duidelijk, dat het machts-element in de wereld een bijzonder grote rol speelt; wanneer grotere machten dan wij zijn zich tegen ons keren, dan moeten wij ons in de feiten schikken. De heer Canté spreekt over zelfbestuur en zelfbeschikkingsrecht voor Nieuw-Guinea. Dit klinkt zeer democratisch, maar men moet zich goed voorstellen, dat de bevolking zeer verspreid is, het land 20 tot 25 maal groter dan Nederland, met grote bergketens, een moerassige kuststrook en dat de bevolking, uitgezonderd een klein gedeelte, nog in primitieve natuurstaat verkeert. Er is geen mogelijkheid, zonder hulp van buitenaf, binnen korte tijd de ontwikkeling te brengen, die men zich voorstelt. Er is geen gelegenheid arbeidskrachten uit Azië naar Nieuw-Guinea te trekken, honderden miljoenen zouden moeten worden geïnvesteerd en dit vele jaren lang. Het is niet zo gemakkelijk te bepalen of de bevolking van Nieuw-Guinea tot besluitvorming in staat is.

Hetzelfde geldt voor de Republiek der Zuid-Molukken. Van een erkenning der soevereiniteit kan alleen sprake zijn, als er een territorium is, dat zich onder een min of meer gereelde macht bevindt. Dit is niet meer het geval bij de Zuid-Molukken, het wapengeweld is voor hen te sterk geweest. Spr. gelooft wel te mogen zeggen, dat wij zullen trachten het volk der Zuid-Molukken te helpen waar mogelijk, maar voor de machtsituatie van het ogenblik zal men het hoofd moeten buigen. Het gehele probleem der Zuid-Molukken moet men zien als een der facetten van de ontwikkeling van Azië.

De heer mr. J. de Wilde, Lid van de Eerste Kamer licht naar aanleiding van de vragen over de premissienote toe, dat dit niet een woningbouwlening, maar een woningwetbouwlening is geweest. Het feit, dat dit tevoren niet duidelijk werd vermeld, heeft tot veel verwarring aanleiding gegeven. De woningwetwoningen waren aanvankelijk bestemd voor mensen met lagere inkomens, nu wordt deze bouw extra geaccenteerd in verband met de sociale kijk op verschillende dingen. Het gevolg is dat van de 80.000 te bouwen woningen er 40.000 in de particuliere sector en 40.000 als woningwetwoningen zijn gebouwd. Voor de toekomst zijn de gelden voor de woningwetbouw veilig gesteld, maar waar komt het geld voor de particuliere bouw vandaan? Gedurende de laatste vier maanden van het vorige jaar bedroeg de achterstand in de woningbouw vergeleken met dezelfde periode in 1956, 37%. Het is wel duidelijk, dat hier een bepaalde politieke tendens merkbaar is, welke beïnvloed wordt door de conjunctuursituatie van het ogenblik. Het is moeilijk voor de particuliere bouw geld te krijgen; voor de bouw van woningwetwoningen wordt een toeslag verleend, daarmee wordt de particuliere bouw ondermijnd. Voor ons als volkspartij moet de sociale gerechtigheid voorop staan, deze wordt door het huurs beleid teniet gedaan. Er zijn 200.000 woningzoekenden, welk aantal jaarlijks met 40.000 toeneemt. Zij, die een woning hebben, betalen een veel te lage huur; er is geen doorstroming, zodat de jonge gezinnen niet aan een woning komen. Ook hier zou grotere vrijheid op haar plaats zijn.

De heer Drs. H.A. Korthals, vice-voorzitter van de Tweede Kamerfractie, antwoordt mevrouw Ebens-de Vries, dat de Nederlandse regering niet behoort van de Actie van Mannheim af te komen, doch de Nederlandse geschillen over de Rijnvaart aan de internationale rechter wil voorleggen, Minister Luns heeft de Kamer toegezegd hierover voor 1 april a.s. opheldering te geven.

Wat de Europese eenheid betreft, waarover de heer Key heeft gesproken, er zijn velen in de Partij voor wie deze zeer sterk leeft; men laat echter naar buiten vaak niet genoeg van blijken en zo geeft dit een verkeerde indruk

van de algemene partij-opvatting. Spr. meent zich te kunnen rekenen tot hen, die positief voorstander zijn van de Europese eenheid en zowel het Hoofdbestuur als de Algemene Vergadering delen zijn standpunt. Van tegenstellingen is dus geen sprake. Hoezeer wij ook Europees ingesteld zijn, wij moeten er duidelijk begrip voor hebben, dat andere staten trachten de nationale belangen te bevoordelen onder het mom van de internationale belangen te dienen. Waakzaamheid is hier geboden. De critiek hierop in Eerste en Tweede Kamer is voortgekomen uit het feit, dat andere staten bij de ondertekening van het E.E.G.-Verdrag zoveel mogelijk voordelen hebben willen behalen, terwijl de Nederlandse regering bij de onderhandelingen verschillende fouten heeft gemaakt. Hoeveel liefde men ook heeft voor de Europese zaak, deze feiten zijn niet te verdoezelen en hebben er niet toe bijgedragen het vertrouwen in de regering te versterken. Ook op de samenstelling der Europese commissie is ernstige critiek geoefend, want van de zijde van de regering worden alleen socialisten of katholieken voorgedragen; doordat oud-Minister Mansholt als lid van deze commissie werd benoemd ontging ons de presidentszetel, omdat de andere landen geen socialist voor deze functie wilden aanvaarden. Ook is het wonderlijk, dat de leiding van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal in handen is van de heer Etzel, die uit de Belgische vakbeweging voortkomt, doordat de Nederlandse regering heeft nagelaten voldoende steun te geven aan onze kandidaat, de heer Spierenburg. Spr. hoopt, dat de regering hiervan voldoende doordringen is en met name in staat zal zijn te bereiken, dat het Internationale Gerechtshof onder Nederlands presidium in Den Haag zal komen, waarmede een bestaande traditie zal worden voortgezet.

De heer Geerling antwoordend, wijst de heer Kort-hals op de bezwaren in de E.G.K.S. om met liberalen van andere landen in één groep verenigd te zijn. De samenstelling van de liberale fractie is niet gelukkig en werkt de opbouw van het internationale liberalisme niet in de hand. Teneinde het liberalisme te zien als een positieve kracht, die haar betekenis zal hebben in de Europese zaak, moet er een aanvaardbaar internationaal liberaal program komen, waarop samenwerking mogelijk is. Een gesprek hierover met de heer Plevin, die als leider van de liberale groep optreedt, heeft verhelderend gewerkt; de hoop mag gekoesterd worden in de toekomst tot een betere samenstelling van de liberale fractie te zullen geraken.

De heer mr. H.F. van Leeuwen, als lid van de Tweede Kamer allereerst de heer Repko antwoordend, deelt mede, dat de optredende werkloosheid niet een gevolg is van de bestedingsbeperking, maar van een conjuncturele inzinking. De bestedingsbeperking is alleen daar gelukt, waar de regering heeft gefaald. De hoogconjunctuur is teveel opgejaagd, er is niet tijdig ingegrepen. Deze inzinking heeft zich alleen in Nederland voorgedaan, maar ook in andere landen.

Wat de belastingpolitiek betreft, op de belastingverlaging van 1955 is uit wetenschappelijke kringen, en dit niet alleen van socialistische zijde, veel kritiek geweest. Toch heeft spr. meegewerkt aan deze belastingverlaging, al strookte deze niet geheel en al met zijn inzichten. De verlaging heeft echter de over-consumptie in de hand gewerkt en de kapitaalvorming tegengehouden. Beter zou het geweest zijn de inkomsten- en vermogensbelasting nog meer te verlagen, de subsidies af te schaffen en op de overheidsapparatuur te bezuinigen. In tijden van hoogconjunctuur had men niet-urgente werken moeten stilleggen en kunstmatige economische maatregelen moeten afschaffen.

Van de drie ingediende voorstellen tot verhoging der belastingen heeft de Tweede Kamerfractie bij twee ervan tegengesteld, de Eerste Kamerfractie heeft tegen alle drie voorstellen gestemd.

De fractie heeft met nadruk tegen het wetsontwerp tot verlenging van de schorsing van de investeringsaftrek en de wederinvoering der vervroegde afschrijving gestemd, terwijl men ook eensgezind was in de stemming tegen de verhoging van de vermogensbelasting, nadat een ingediend amendement tot matiging ervan, geen kans maakte. Wel heeft de fractie gestemd vóór tijdelijke verhoging van de omzetbelasting. De overweging hiertoe was, dat het evenwicht der staatsfinanciën zeer precair genoemd kon worden, want ondanks de zeer hoge belastinginkomsten bleef er niets over, zodat spr. de fractie heeft geadviseerd de Minister hierbij tegemoet te komen en de consumptieve besteding af te remmen. De besparingsquote is te laag geworden, de belastingdruk op het bedrijfsleven is hoog, de lonen zijn hoger geworden, waardoor de bestedingen toenamen. Wanneer men nu aanneemt, dat de algemene toestand, mede door de verhoudingen in Indië niet rooskleurig is, dan is het wel duidelijk, dat de staatsfinanciën versterking behoeven. Er bestaat een wanverhouding tusschen de belastingdruk op inkomen en vermogen t.o.v. kostprijsverhogende belastingen, welke relatief laag geacht kunnen worden, zodat een verhoging van deze belasting op haar plaats geacht kan worden.

Wat de conjuncturele depressie betreft, de overheidsmaatregelen hebben deze niet op, men probeert slechts de symptomen ervan te verbeteren.

Ook de gemeenten hebben op veel te grote schaal geïnvesteerd, meer dan de besparingen toelieten. Deze vorm van kapitaalbesteding kan echter niet doorgaan, vooral niet als de overheid haar schulden niet vermindert.

Spr. besluit zijn betoog met te zeggen, dat de fractie er geen spijt van heeft zijn advies bij de belastingvoorstellen te hebben gevolgd; zij heeft zich constructief gedragen. De Eerste Kamerfractie heeft haar eigen motivering voor haar standpunt gehad. Ook persoonlijk heeft spr. de overtuiging t.a.v. de belastingvoorstellen het juiste standpunt te hebben ingenomen.

Mejuffrouw mr. J.J.Th. ten Broecke Hoekstra geeft uiting aan haar verontrusting over de ontwikkeling en daden van de Consumenten-Raad. Gedurende een proeftijd van een jaar maakt de Consumentenbond deel uit van het Consumenten-Contact-Orgaan. In april a.s. zal een beslissing genomen worden. Persoonlijk was spr. geen voorstander van toetreding van de Consumentenbond. Zij zal nu de ogen open houden en eventuele critiek niet achterwege laten.

De Voorzitter zal zich beperken tot een korte samenvatting, want de verschillende onderwerpen zijn alle reeds door de leden der beide fracties behandeld.

Het is in de fracties niet zo - aldus de Voorzitter - dat men het al tijd met elkaar eens is. Er zijn nuances; er bestaan verschillen tussen Eerste en Tweede Kamerfractie, terwijl ook de leden onderling niet al tijd gelijk stemmen. Hierop zijn wij trots. De unanimitieit behoeft er bij ons niet bovenop te liggen. Wij trachten elkaar te overtuigen, maar wanneer een deel der fractie er anders over denkt en ook anders wil stemmen, dan betekent dit geen verwijdering, want een ieder bepaalt zijn stem op de grondslag van ons gemeenschappelijk beginsel.

Op het probleem van de gemeentefinanciën, door de heer Van Leeuwen kort belicht, heeft spr. een andere kijk. De belastingdruk is veel en veel te hoog opgewerd; het evenwicht tussen de particuliere huishoudingen en de overheidshuishouding werd verstoord.

Bij de behandeling in de Kamer van de Algemene Wet op de Rijksbelastingen heeft spr. gepleit voor voldoende rechtsbescherming tegen overheids-

ingrijpen. Het mag, nu de overheidsbemoeiingen zich zo sterk uitbreiden, niet voorkomen, dat de overheid zegt: de omvang der bemoeiingen is te groot om een behoorlijke rechtsbescherming te verlenen.

De heer Molenaar uit Almelo heeft gevraagd: hoe maken wij de mensen duidelijk wat onze liberale beginselen en liberale politiek inhouden. Het antwoord hierop is, dat men dit niet op korte termijn kan duidelijk maken. Dat is een kwestie van jaren en jaren werken, op alle manieren, en daarbij steeds de liberale beginselen naar voren brengen en aantonen, waar men terecht komt als men deze loslaat en het socialisme een overwegende invloed krijgt, welke alle verantwoordelijkheid wegneemt en nivellerend werkt.

Wij moeten steeds verder onze beginselen uitdragen; brochures en geschriften kunnen hiertoe dienen, maar de middelen hiervoor moeten voorhanden zijn. Vooral moet men echter ook kennis nemen van wat er in de Kamers wordt gedaan en hiervoor kan spr. verwijzen naar ons partijorgaan, waarin regelmatig de Kamerverslagen worden opgenomen.

Er is gevraagd: waarom zijn wel de salarissen der hoge rijksambtenaren verhoogd en niet die van de lagere ambtenaren. Dit is niet onze schuld. Onzerzijds is er juist op aangedrongen de salarissen der middelbare en lagere ambtenaren eveneens te herzien.

Wat de korting op de ambtenarenpensioenen in verband met de A.O.W.-uitkering betreft, de V.V.D. heeft juist op de bres gestaan voor de hardhaving van verkregen rechten.

Wij moeten het volk en de arbeiders tot ons zien te trekken. De beste propaganda is voort te gaan en te werken, zoals wij tot dusver hebben gedaan. De socialisten hebben met hun conjunctuurpolitiek geheel gefaald. Zij verlaagden de belastingen in de tijd van hoogconjunctuur en gingen verhogen, toen er een inzinking optrad. Hetzelfde gebeurde in Engeland 30 jaar geleden toen de crisis intrad; toen was de Labourpartij aan de macht, maar kon de moeilijkheden niet de baas.

Wanneer er moeilijkheden komen, dan weten de socialist daar geen weg mee en laten zij het aan anderen over daarvoor een oplossing te vinden, zoals in de jaren dertig, in de crisistijd, toen Colijn en spr., die toen minister van Financiën was voor grote moeilijkheden hebben gestaan en hun uiterste best hebben moeten doen om die moeilijke tijd door te komen. Toen, evenals nu, begreep men, dat het particuliere bedrijfsleven zijn kansen moest hebben, maar dat ook van overheidswege veel moest worden gedaan. De socialisten maken plannen, maar wat komt er in de praktijk van hun theorieën terecht?

Als grondslag voor onze propaganda moeten wij altijd weer stellen het onverwoestbare liberale beginsel, dat recht wil verschaffen aan allen, dat wenst, dat er een redelijke sociale zekerheid zal zijn, dat op de bres staat voor zieken en ouden van dagen. De eerste gedachte aan een sociale wetgeving is 60 jaar geleden van het Kabinet Tienhoven-Tak van Poortvliet gekomen.

De liberale werkgevers waren de pioniers op de weg tot verbetering van de arbeidstoestanden. Hierop moeten wij wijzen in onze propaganda, wij moeten laten zien wat wij, liberalen, in het verleden hebben gedaan, toen wij aan het begin stonden van de weg tot verbetering van het lot van de arbeiders. Liberale ministers als Van Houten, Goeman Borgesius, Drucker en Lely hebben de grondslag gelegd voor de huidige sociale wetgeving. Wij zullen op deze weg voort moeten gaan en ons liberale beginsel blijven uitdragen. Het beginsel is goed en wanneer dit in brede lagen der bevolking doordringt, zal dit tot een langzame stijging van de liberale invloed leiden.

De Voorzitter besluit zijn betoog met een hartelijk woord van dank aan de afdeling Hengelo; het is hem een grote vreugde geweest gast te zijn in het nijvere Twenthe, van waaruit 80 jaar geleden de werkgevers de stoot hebben gegeven om te komen tot betere toestanden voor allen.

Nadat de vergadering de Voorzitter met een langdurig ovationeel applaus voor zijn slotrede heeft bedankt, sluit de Voorzitter om 4 uur de vergadering.
